

پژوهشکده مطالعات
اقتصادی و صنعتی شریف

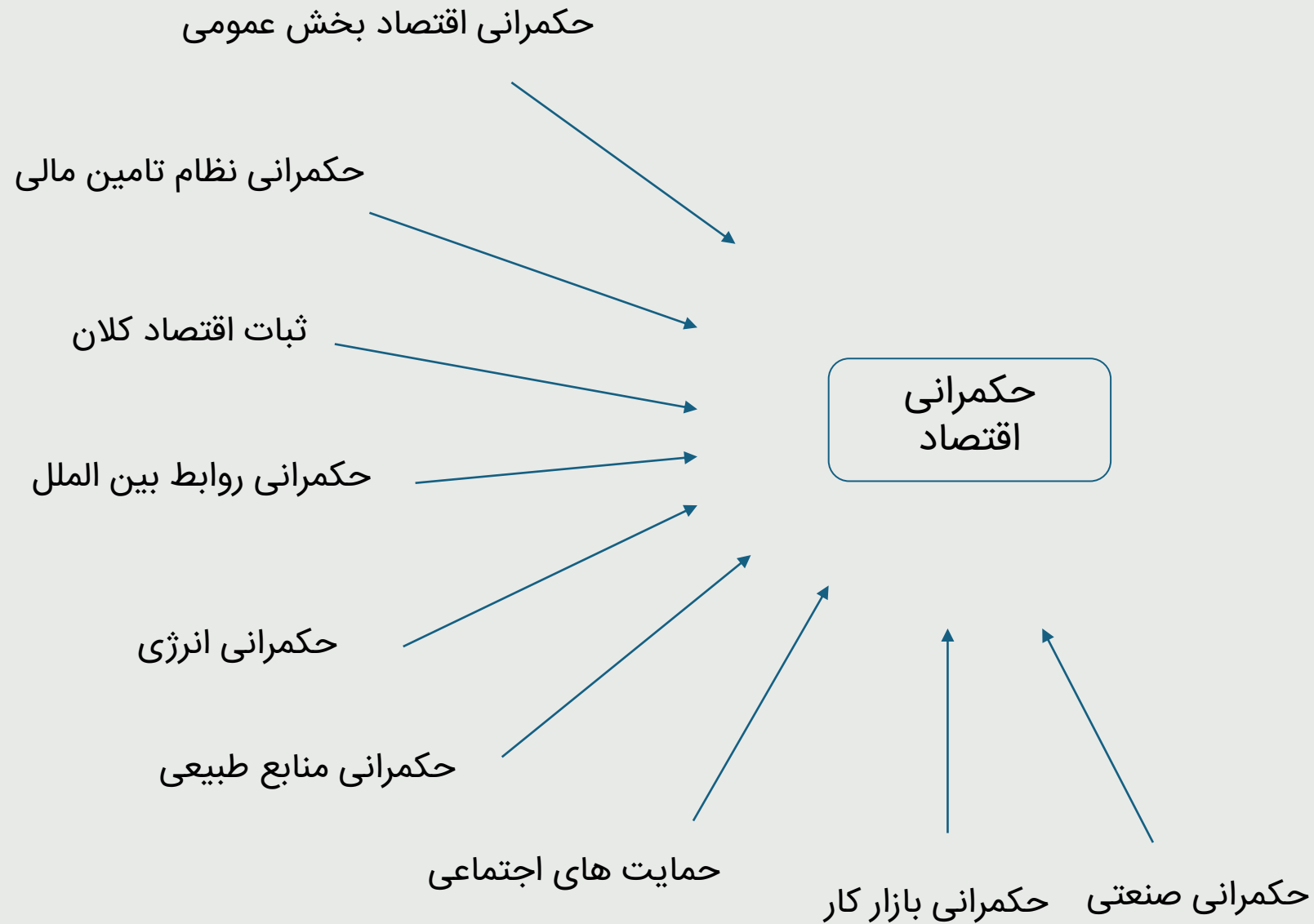

بنیاد خلیلی

حکمرانی اقتصادی ایران

از منظر توسعه صنعتی

حکمرانی اقتصاد

حکمرانی عمومی

تسهیلگری عمومی نظام
حکمرانی
مقدمات ضروری یا شروط
لازم (و البته نه کافی) برای
دستیابی به کمیّت و کیفیت
مناسب رشد اقتصادی

حکمرانی اقتصاد بخش عمومی

حکمرانی نظام تامین مالی

ثبات اقتصاد کلان

حکمرانی روابط بین الملل

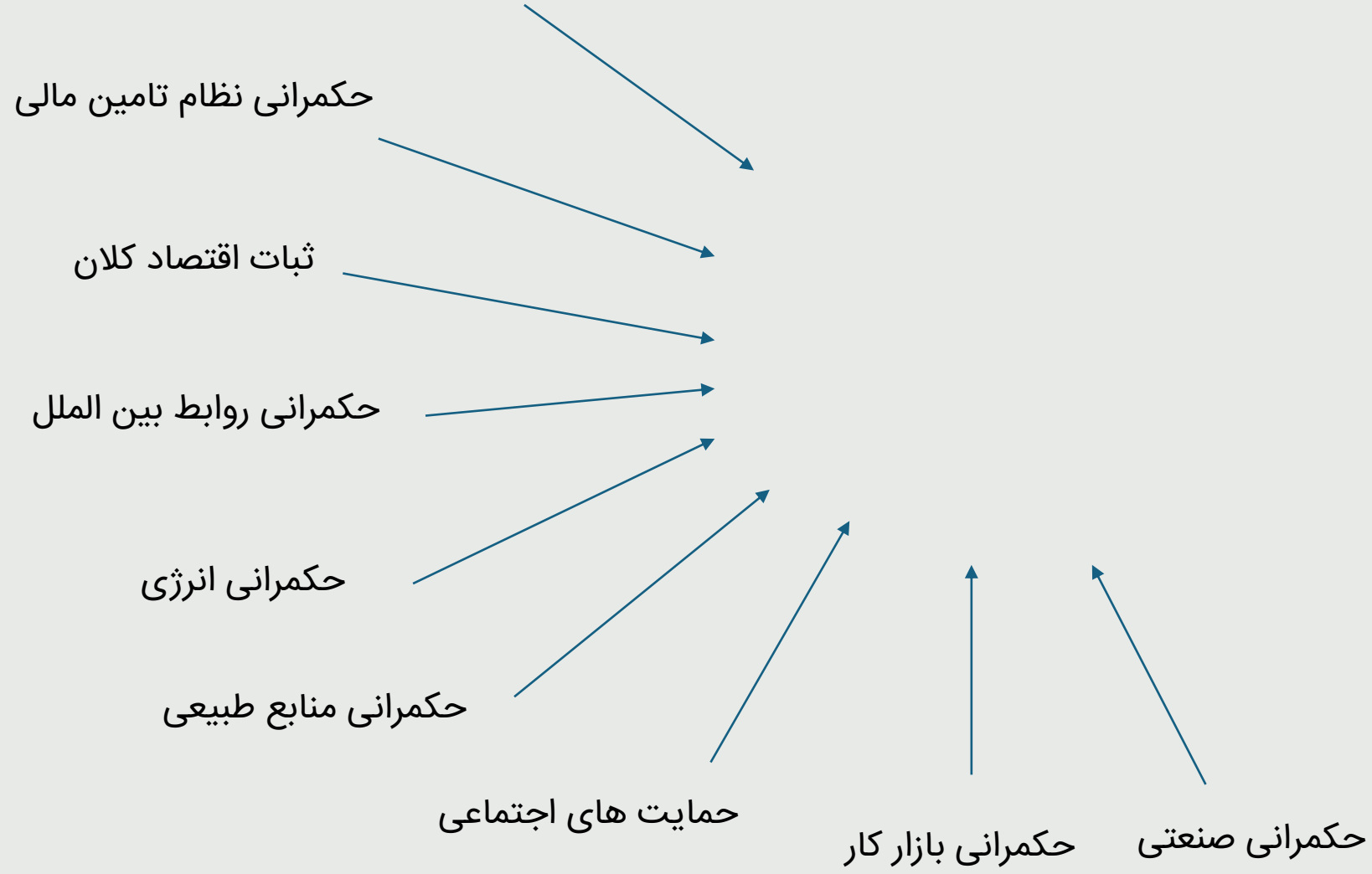
حکمرانی انرژی

حکمرانی منابع طبیعی

حمایت های اجتماعی

حکمرانی بازار کار

حکمرانی صنعتی

حکمرانی اقتصاد

حکمرانی عمومی

تسهیلگری عمومی نظام حکمرانی
مقدمات ضروری یا شروط لازم (و البته نه کافی) برای دستیابی به کمیّت و کیفیت مناسب رشد اقتصادی

اقتصاد بخش عمومی

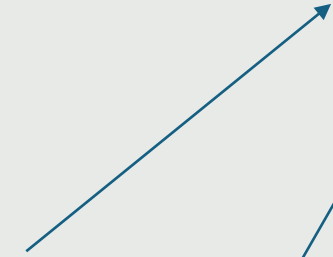
ثبات اقتصاد کلان

روابط بین الملل

نظام تامین مالی

انرژی

حکمرانی منابع طبیعی

حمایت های اجتماعی

حکمرانی بازار کار

حکمرانی صنعتی

حکمرانی اقتصاد

حکمرانی محدودکننده

تامین کننده «پایایی» رشد اقتصادی
محدودکنندگی درجهت جلوگیری از «بازتوزیع‌های مخرب بین نسلی» یا «بازتوزیع‌های ناعادلانه درون نسلی»

حکمرانی عمومی

تسهیلگری عمومی نظام حکمرانی
مقدمات ضروری یا شروط لازم (و البته نه کافی) برای دستیابی به کمیّت و کیفیت مناسب رشد اقتصادی

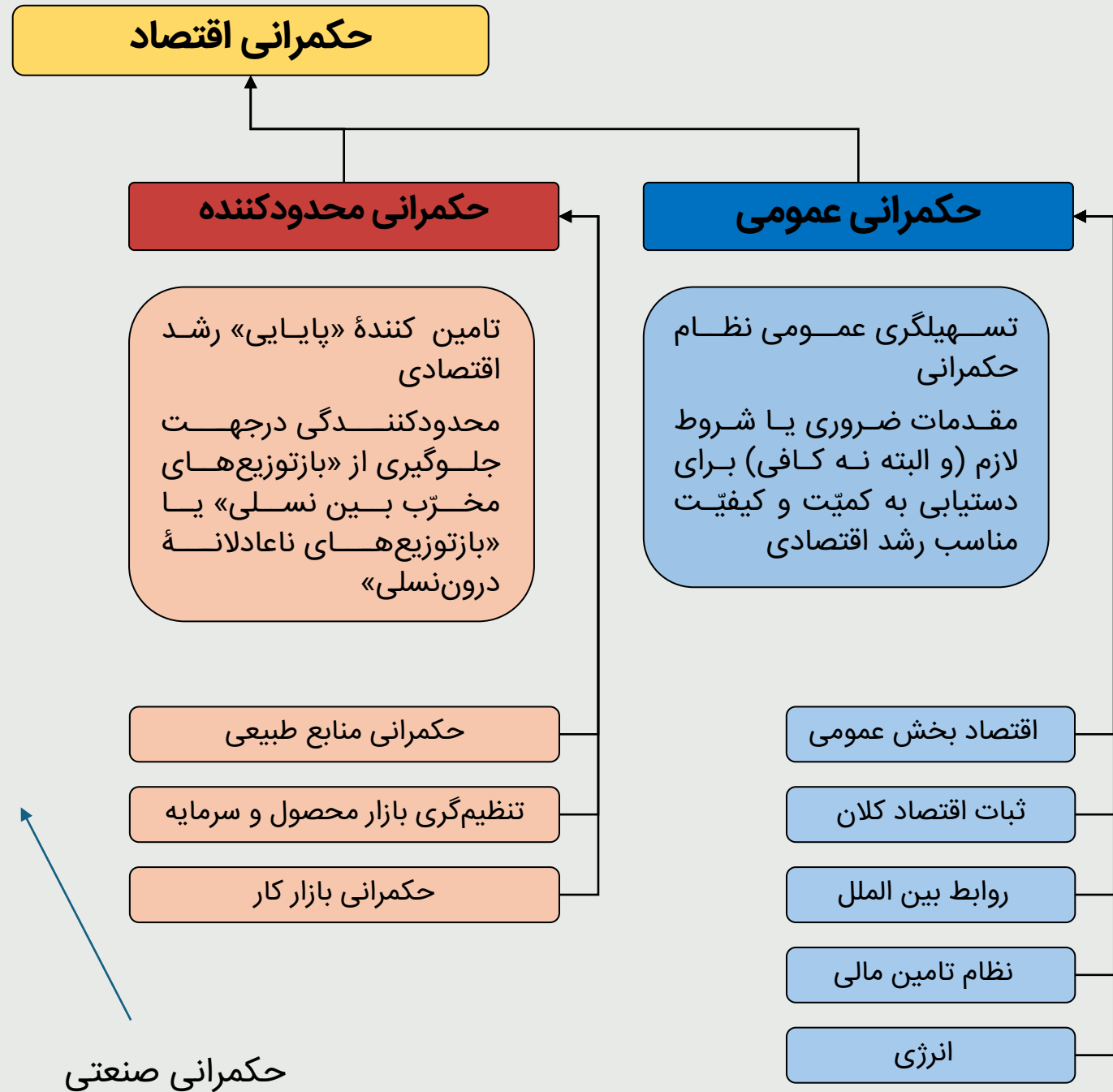
- اقتصاد بخش عمومی
- ثبات اقتصاد کلان
- روابط بین الملل
- نظام تامین مالی
- انرژی

حکمرانی منابع طبیعی

حمایت های اجتماعی

حکمرانی بازار کار

حکمرانی صنعتی

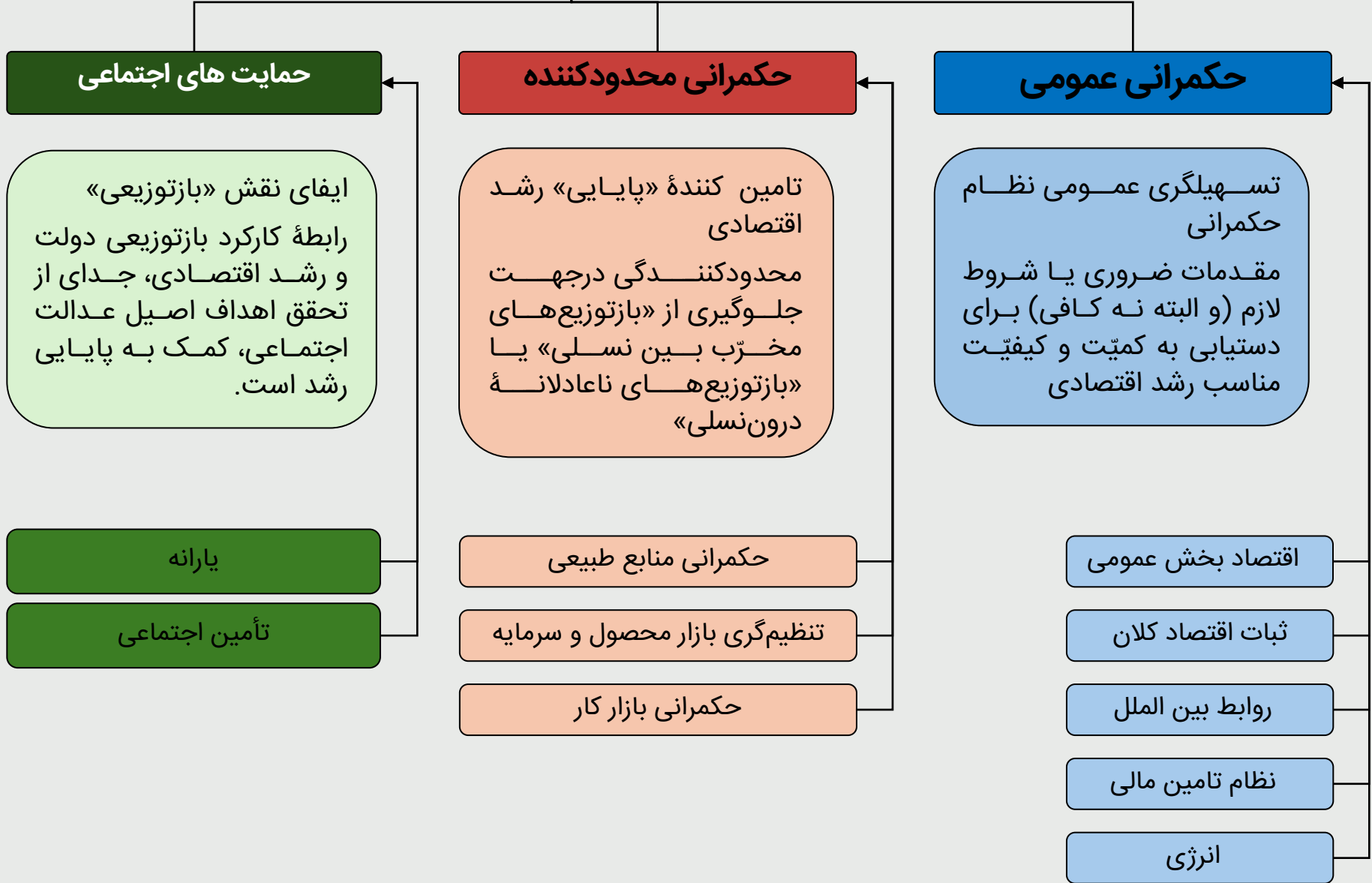

حمایت های اجتماعی

حکمرانی صنعتی

حکمرانی اقتصاد

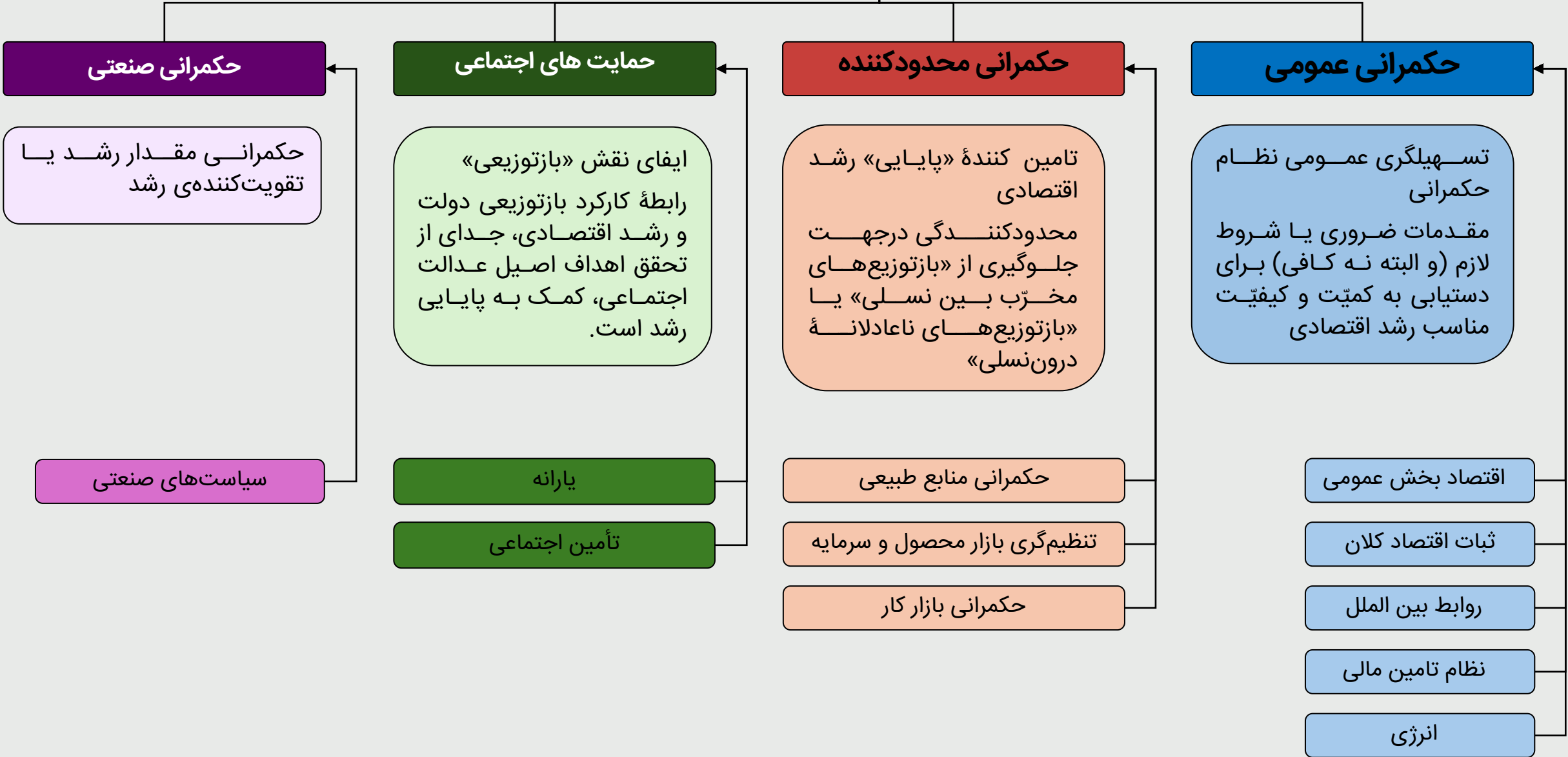

حکمرانی صنعتی

حکمرانی اقتصاد

حکمرانی عمومی

تسهیلگری عمومی نظام
مقدمات ضروری یا شروط
لازم (و البته نه کافی) برای
دستیابی به کمیّت و کیفیت
مناسب رشد اقتصادی

اقتصاد بخش عمومی

ثبات اقتصاد کلان

روابط بین الملل

نظام تامین مالی

انرژی

حکمرانی محدودکننده

تأمین کننده «پایایی» رشد
اقتصادی
محدودکنندگی درجهت
جلوگیری از «بازتوزیع های
مخرّب بین نسلی» یا
«بازتوزیع های ناعادلانه
درون نسلی»

حکمرانی منابع طبیعی

تنظیم گری بازار محصول و سرمایه

حکمرانی بازار کار

حمایت های اجتماعی

ایفای نقش «بازتوزیعی»
رابطه کارکرد بازتوزیعی دولت
و رشد اقتصادی، جدای از
تحقق اهداف اصیل عدالت
اجتماعی، کمک به پایایی
رشد است.

یارانه

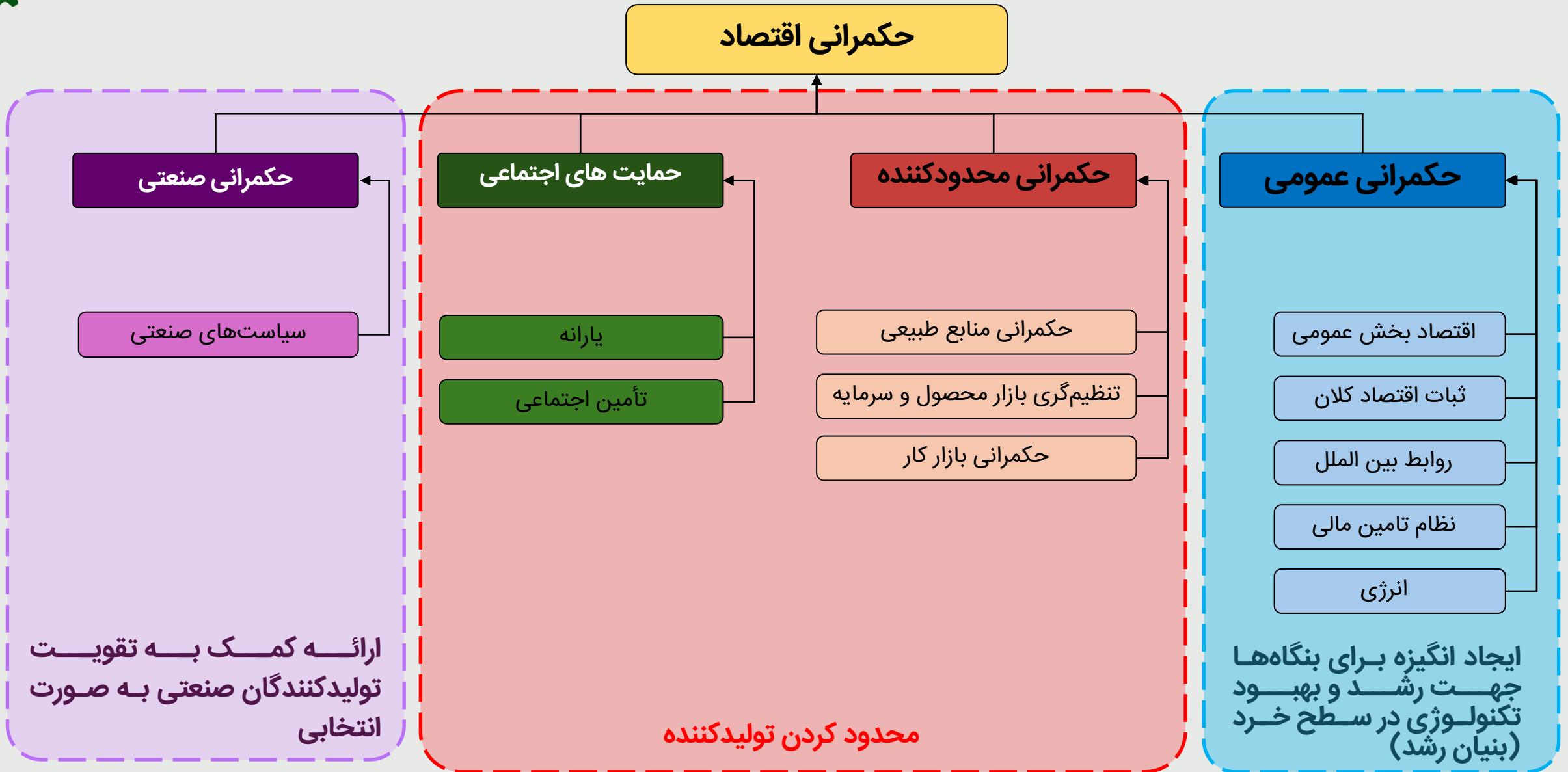
تأمین اجتماعی

حکمرانی صنعتی

حکمرانی مقدار رشد یا
تقویت کننده رشد

سیاست های صنعتی

مدل مفهومی حکمرانی اقتصادی

پژوهشکده مطالعات
اقتصادی و صنعتی شریف

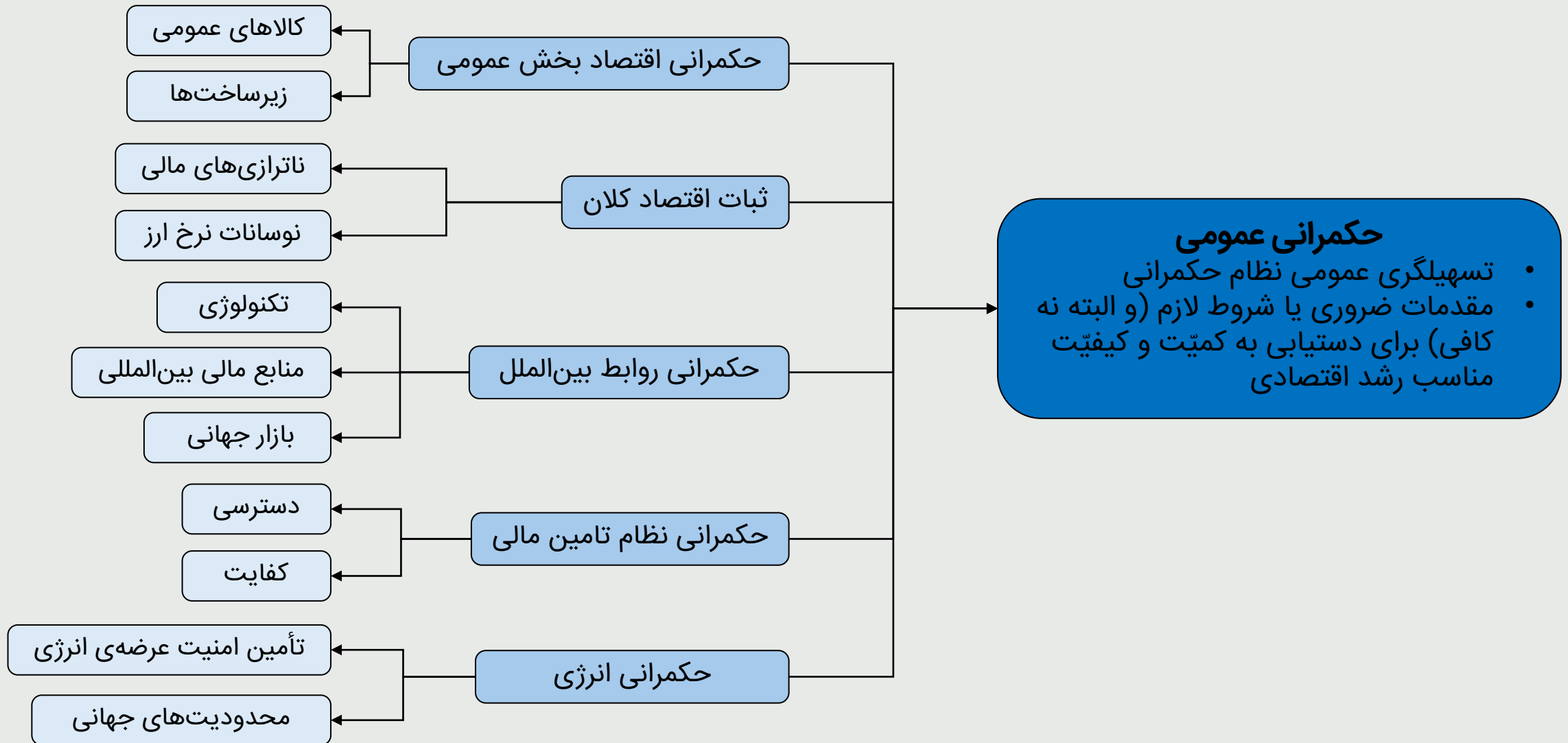

بنیاد خلیلی

حکمرانی اقتصادی ایران از منظر توسعه صنعتی

حکمرانی عمومی

حکمرانی اقتصادی - حکمرانی عمومی

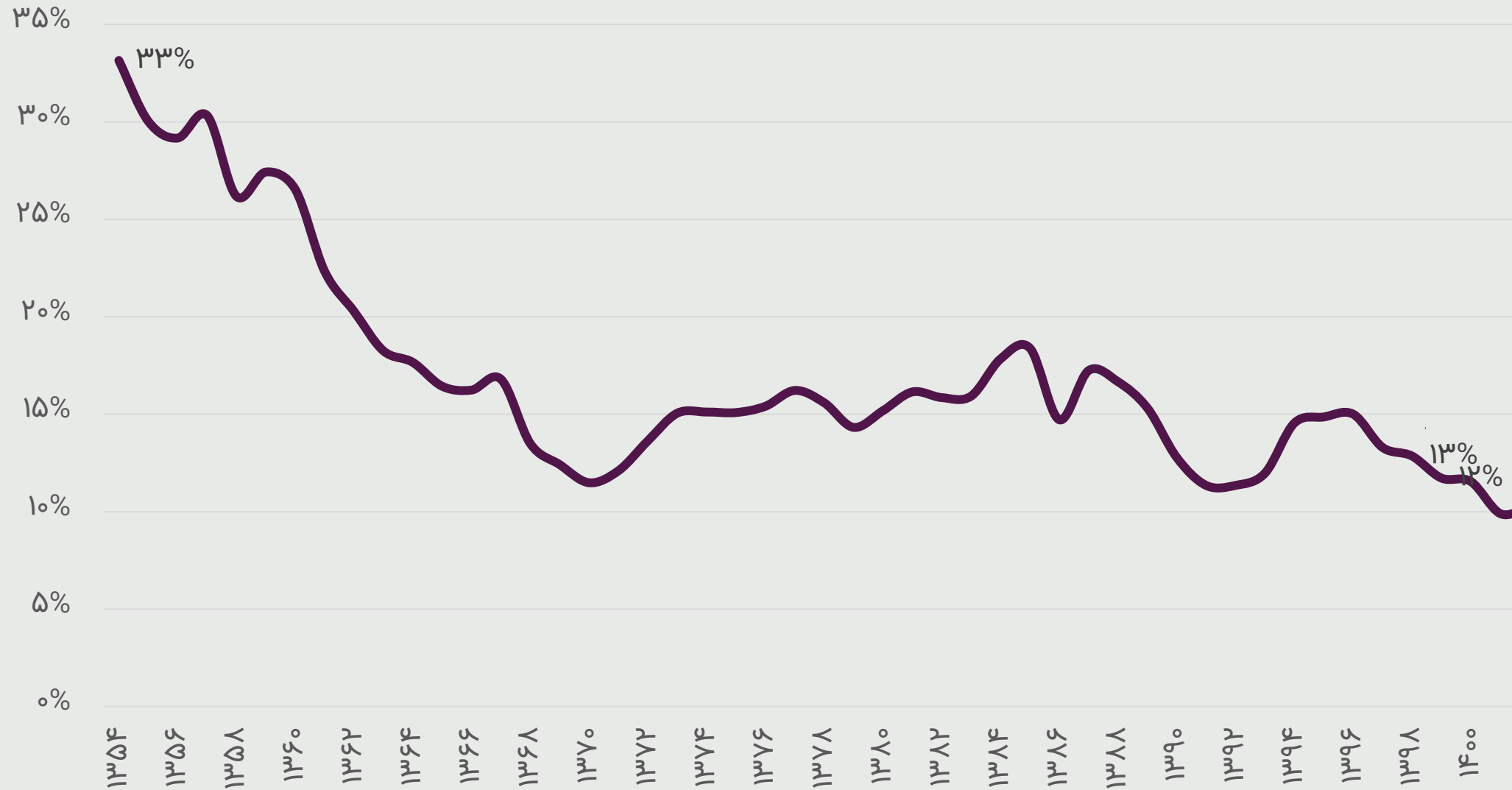

حکمرانی عمومی

حکمرانی اقتصاد بخش عمومی

- عرضه کالاهاى عمومى
- زیرساختها

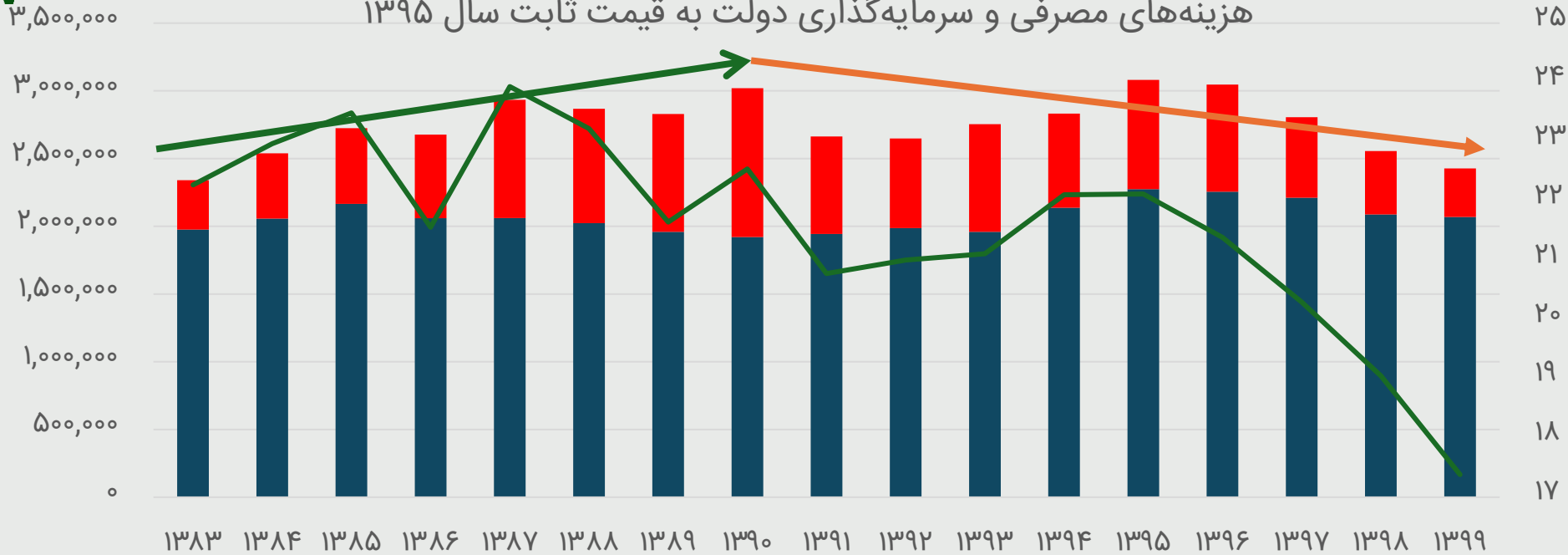
کاهش میزان ارائه کالا و خدمات عمومی به تولید ناخالص داخلی

مخارج دولت در اقتصاد

هزینه‌های مصرفی و سرمایه‌گذاری دولت به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵

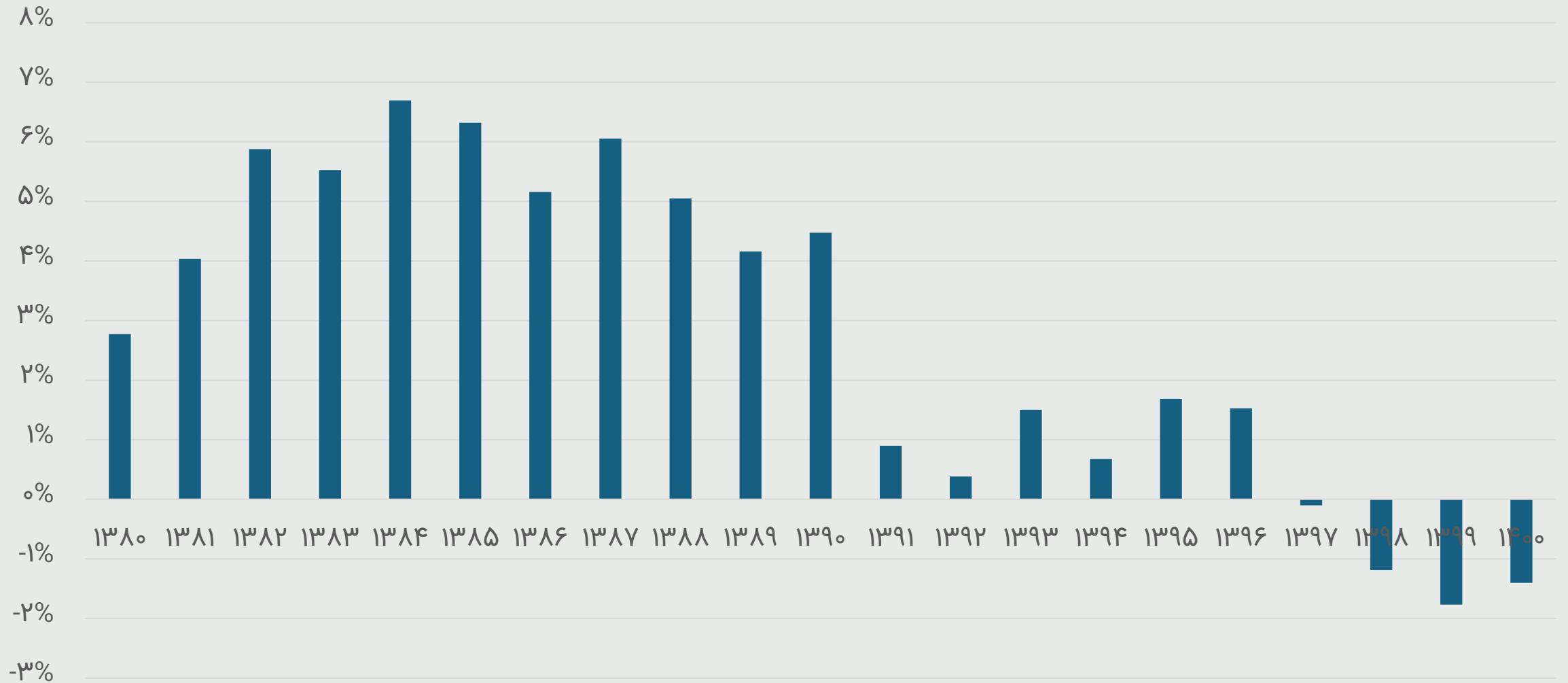
■ سهم مجموع هزینه و سرمایه‌گذاری دولت از تولید ناخالص داخلی —■ تشکیل سرمایه دولتی ■ هزینه‌های مصرفی نهایی بخش دولتی

چرایی افت مصرف و سرمایه‌گذاری دولت در دهه ۹۰

۱. افت صادرات و قیمت نفت و درآمد نفتی دولت
۲. کاهش سهم مالیات به GDP در شرایط تورمی
۳. کاهش سهم دولت از درآمدهای نفتی به دلیل رشد سهم صندوق توسعه ملی
۴. افزایش مخارج اجتناب‌ناپذیر دولت به دلیل ناترازی صندوق‌های بازنشستگی و هدفمندی یارانه‌ها

متوسط رشد ۸۴ تا ۹۰	متوسط رشد ۹۱ تا ۹۹	
۱۷.۱%	-۱۱.۷%	سرمایه‌گذاری دولت
۳.۷%	-۲.۴%	مجموع هزینه‌های مصرفی و سرمایه‌گذاری دولت

تغییرات موجودی سرمایه بخش دولتی

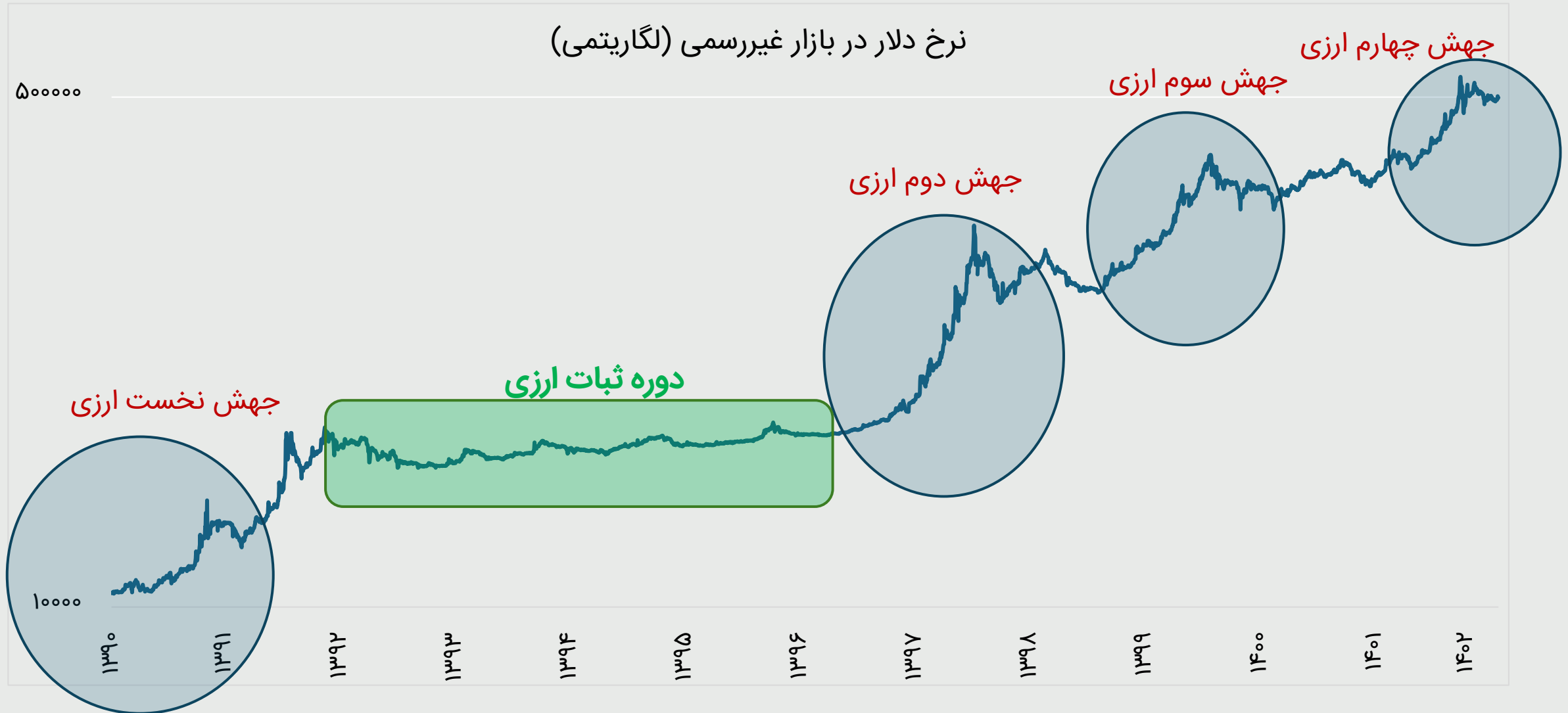

حکمرانی عمومی

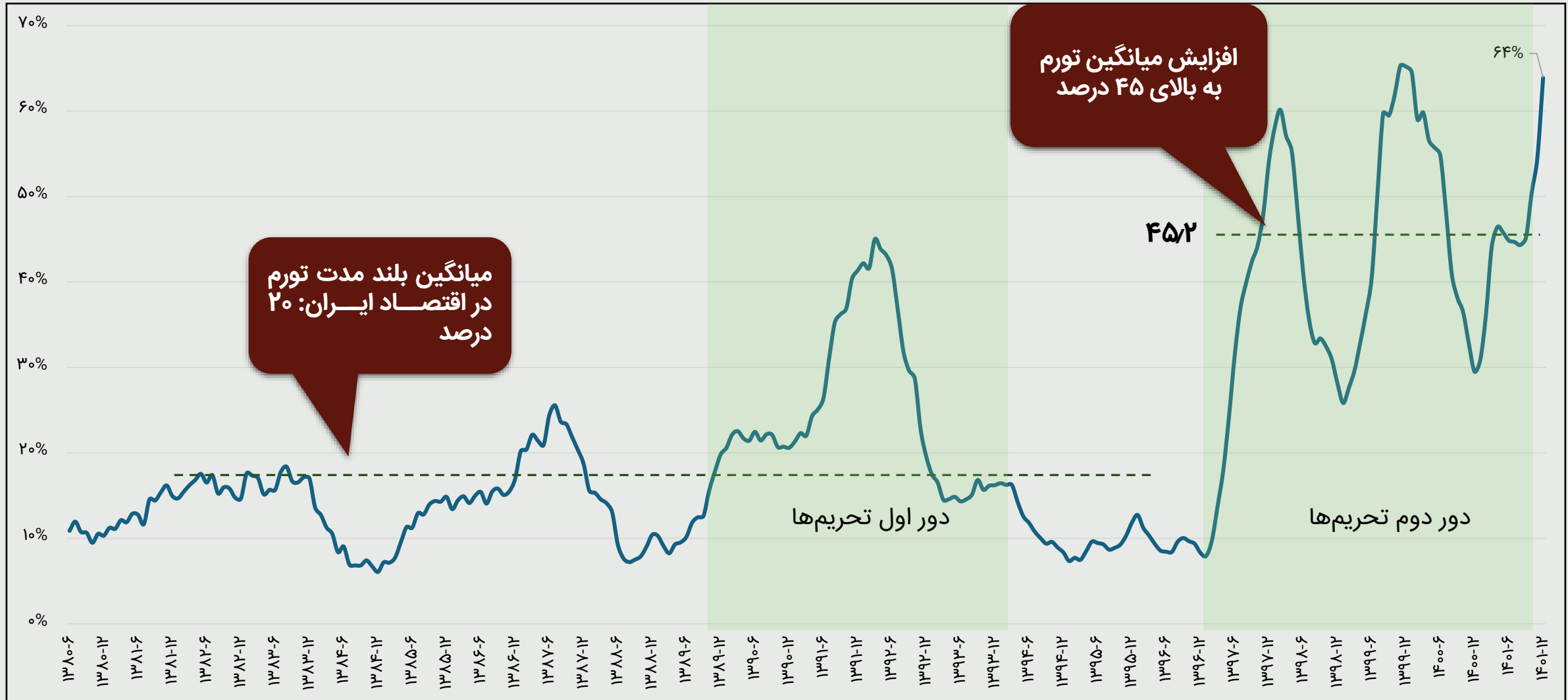
ثبات اقتصاد کلان

- ناترازی‌های مالی
- نوسانات نرخ ارز
- عدم قطعیت‌های سیاسی و بین‌المللی

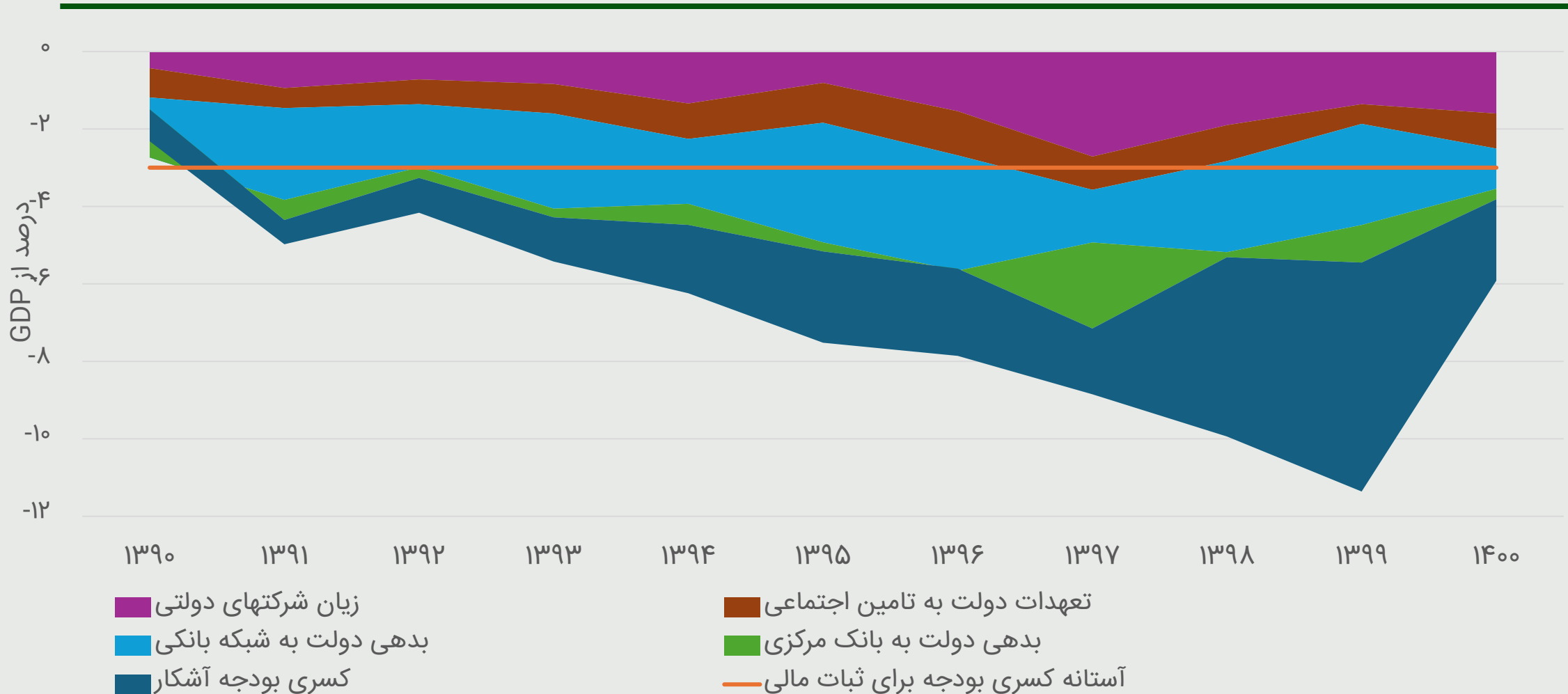
وقوع چهار بحران ارزی در طول حدود یک دهه

تغییر مسیر تورم در ایران

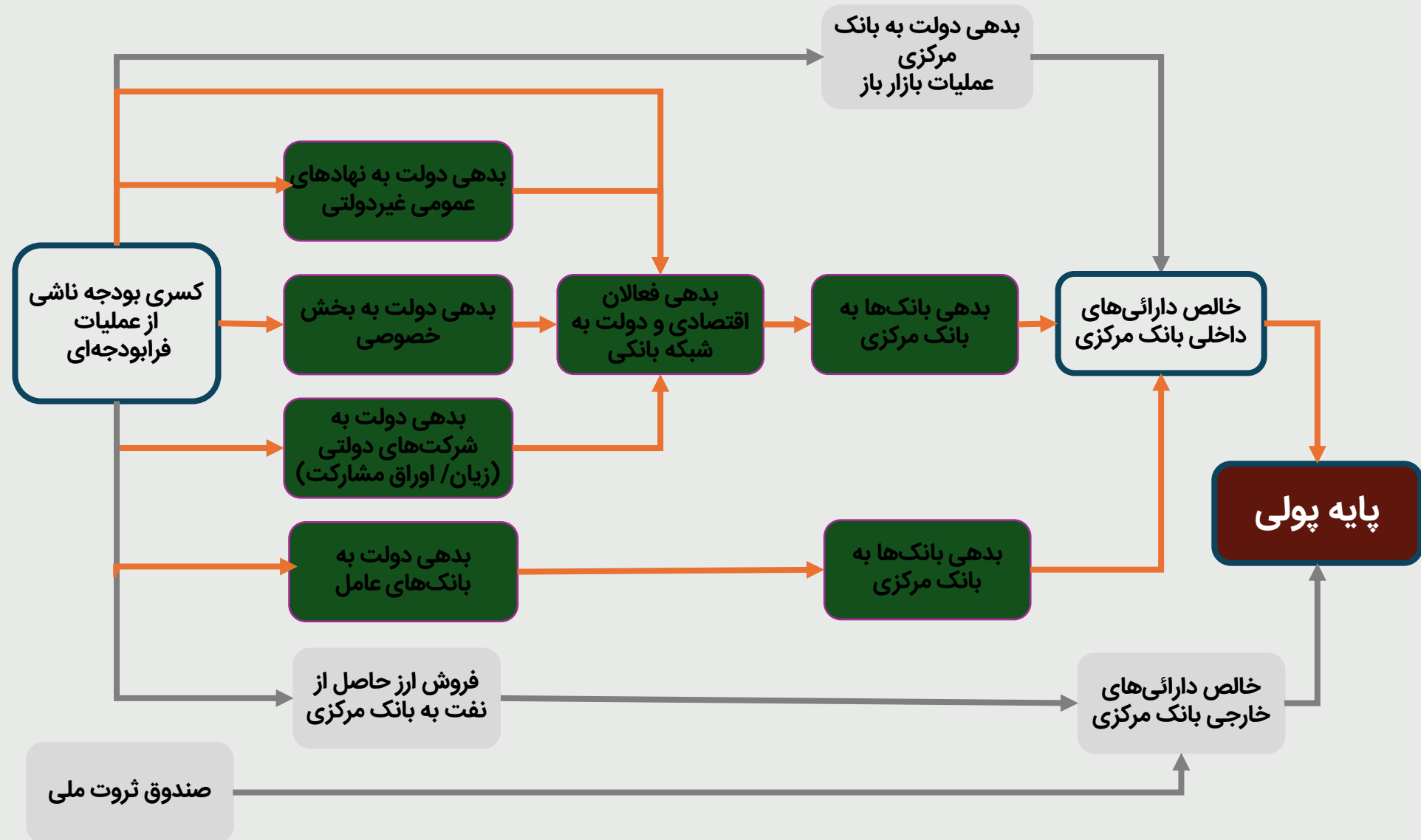

ناترازی بودجه و فرابودجه دولت

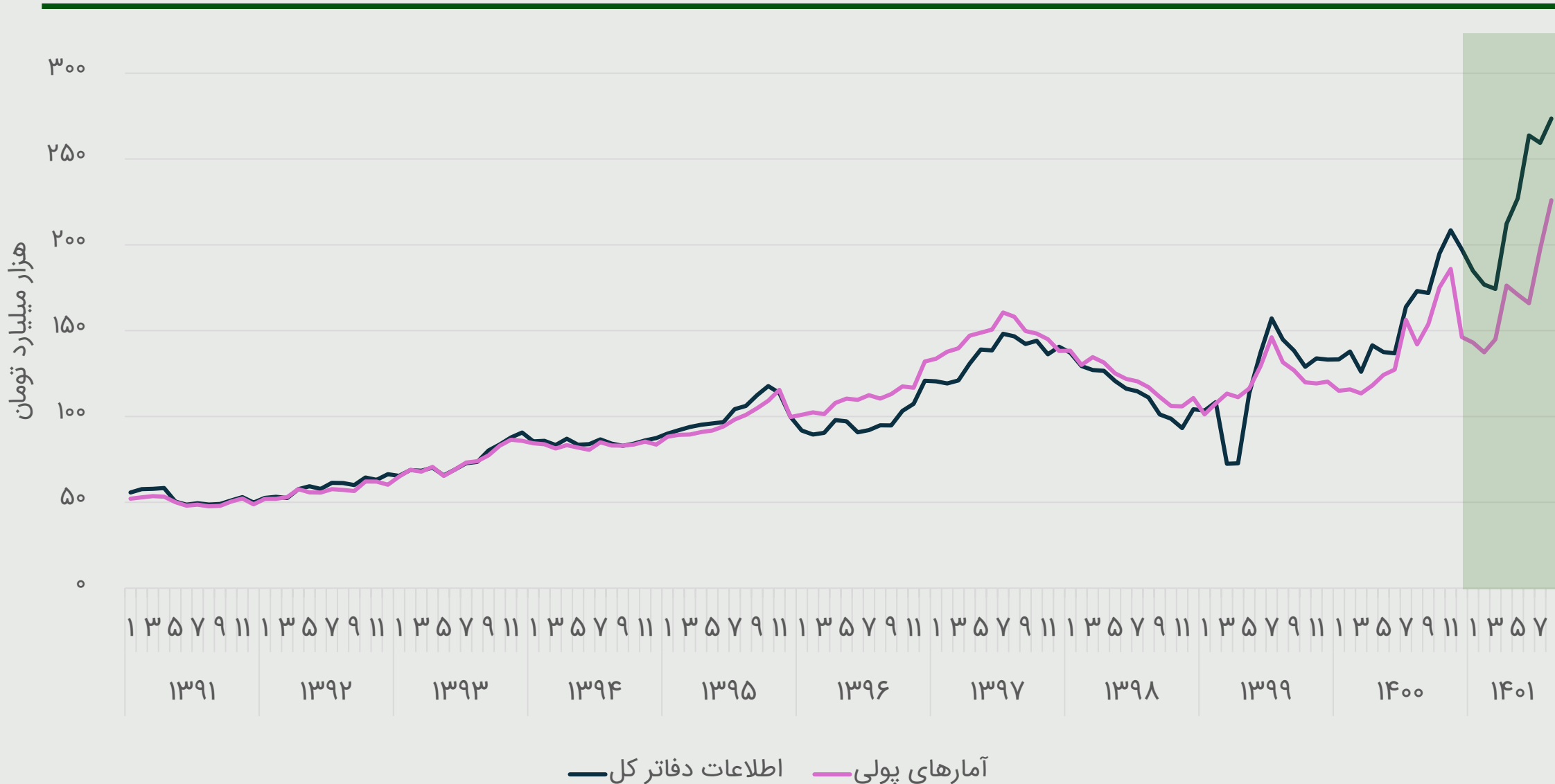

- واگرایی شدید در مسیر افزایش بدهی و کسری بودجه بیانگر ضرورت اصلاح ساختار بودجه است.
- کشورهایی که کسری بودجه واقعی با این ابعاد دارند به سرعت اقدام به اصلاحات مالی شدید می‌کنند.
- در شاخص فوق بدهی به صندوق توسعه ملی و بدهی شرکت نفت لحاظ نشده است. بدهی های نهادهای مالی طبق ادعای این نهادها در این نمودار گزارش شده است.

سازوکارهای سلطه مالی: مسیرهای انتقال کسری بودجه (فرابودجه‌ای) به پایه پولی

افزایش بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی

پژوهشکده مطالعات
اقتصادی و صنعتی شریف

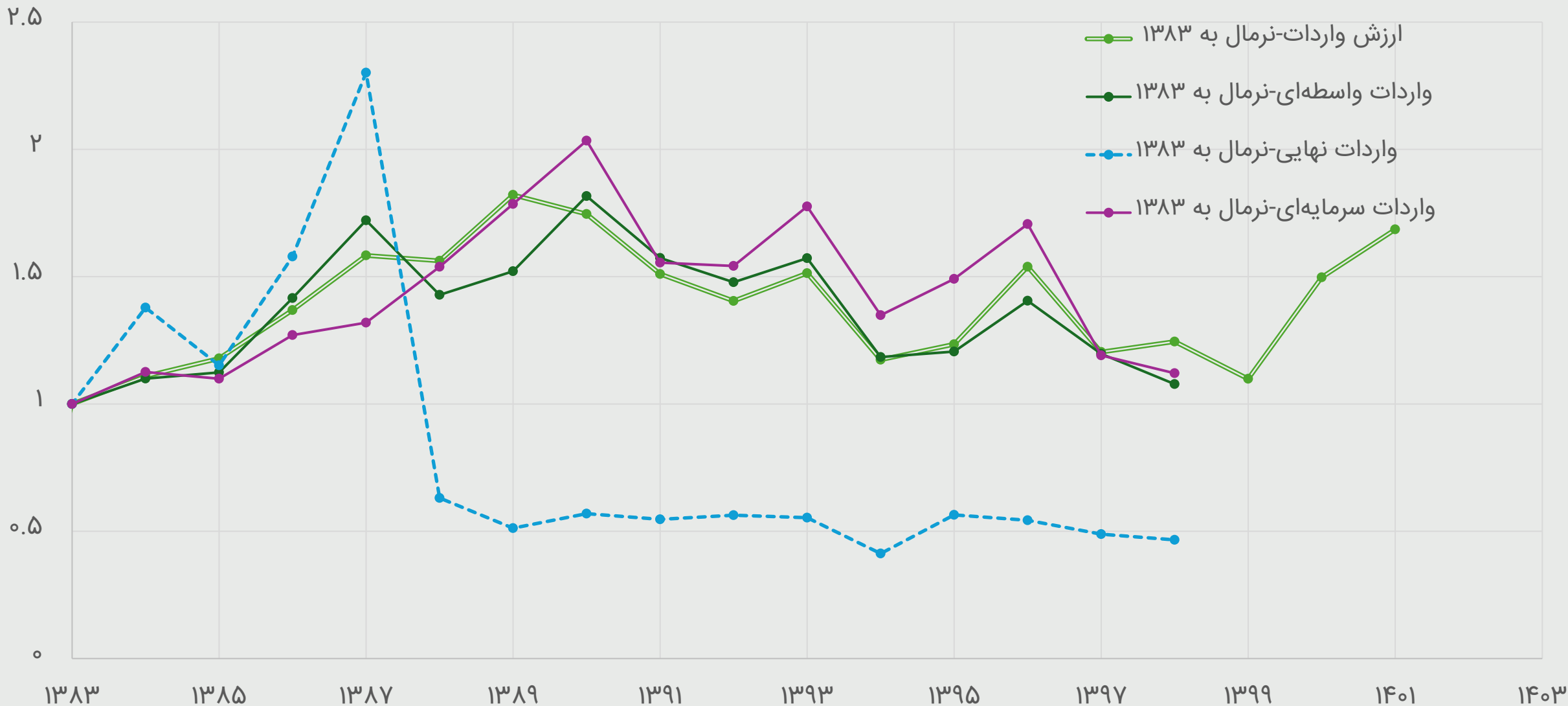
بنیاد خلیلی

حکمرانی عمومی

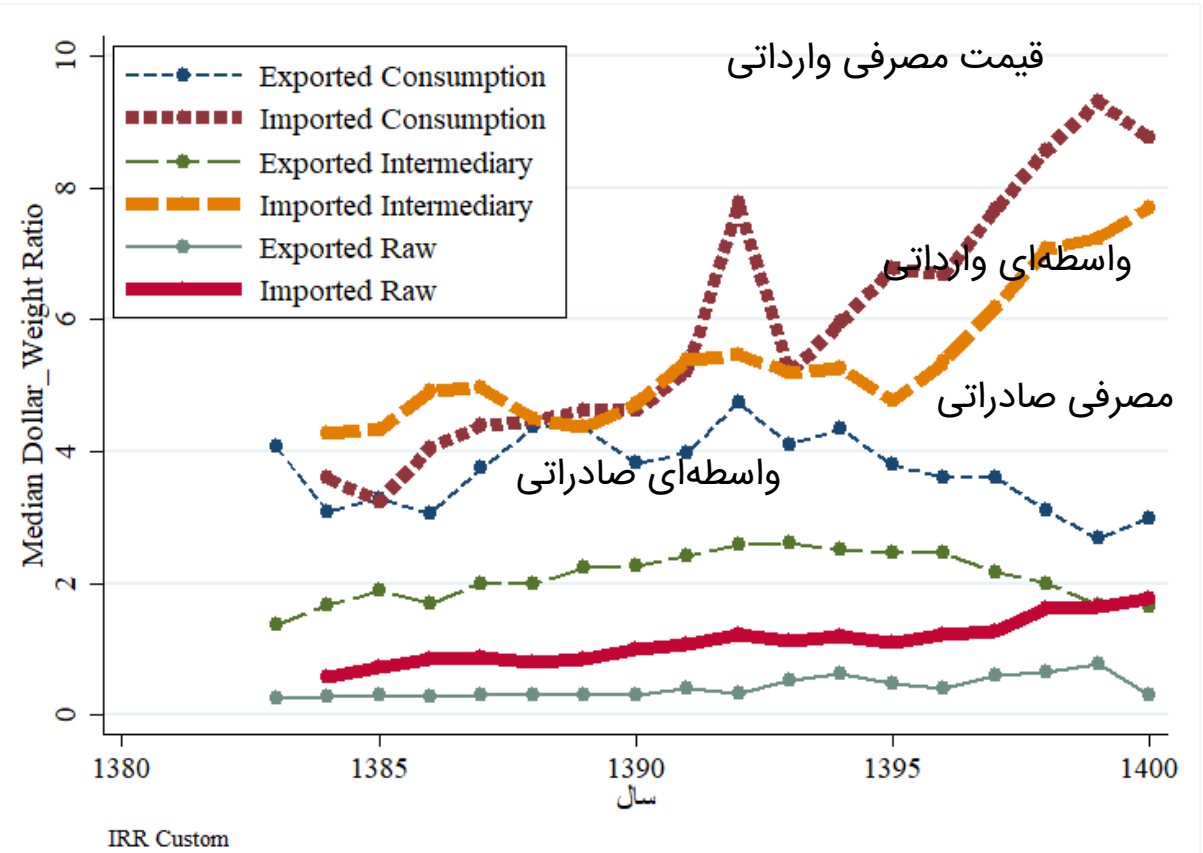
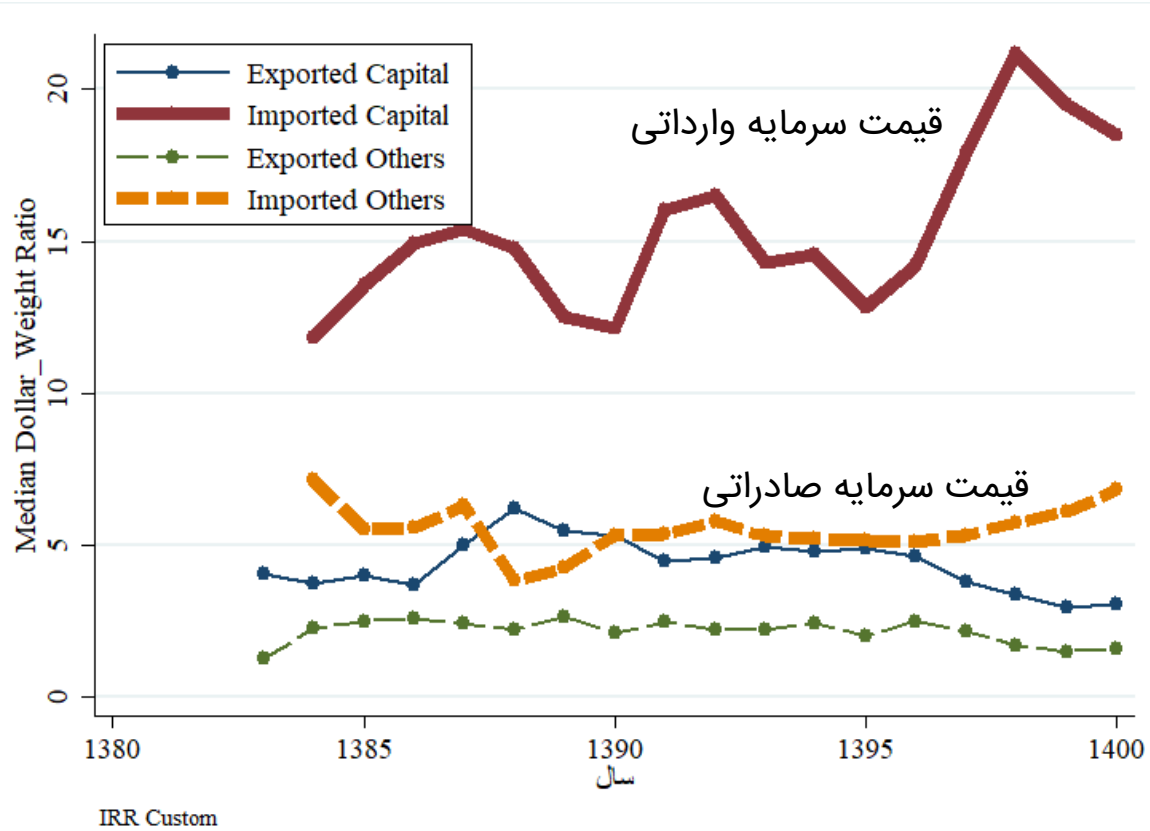
حکمرانی روابط بین‌الملل

- تکنولوژی
- منابع مالی بین‌المللی
- بازارهای جهانی

آثار بیماری هلندی تا ۱۳۸۶ - آثار جایگزینی واردات از ۱۳۸۶ به بعد

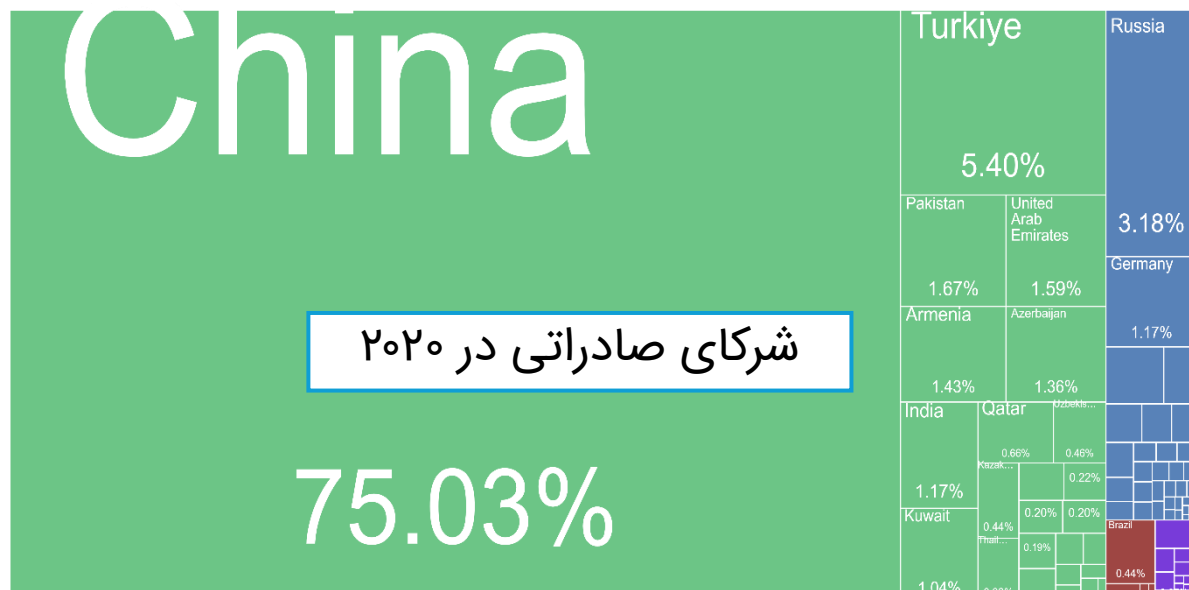
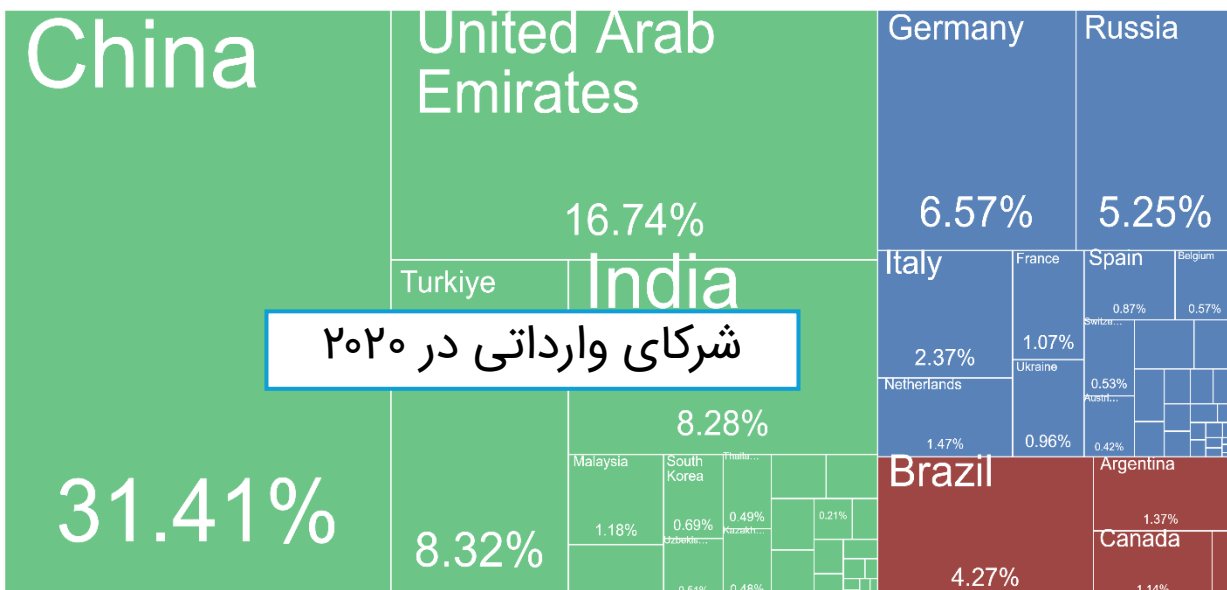
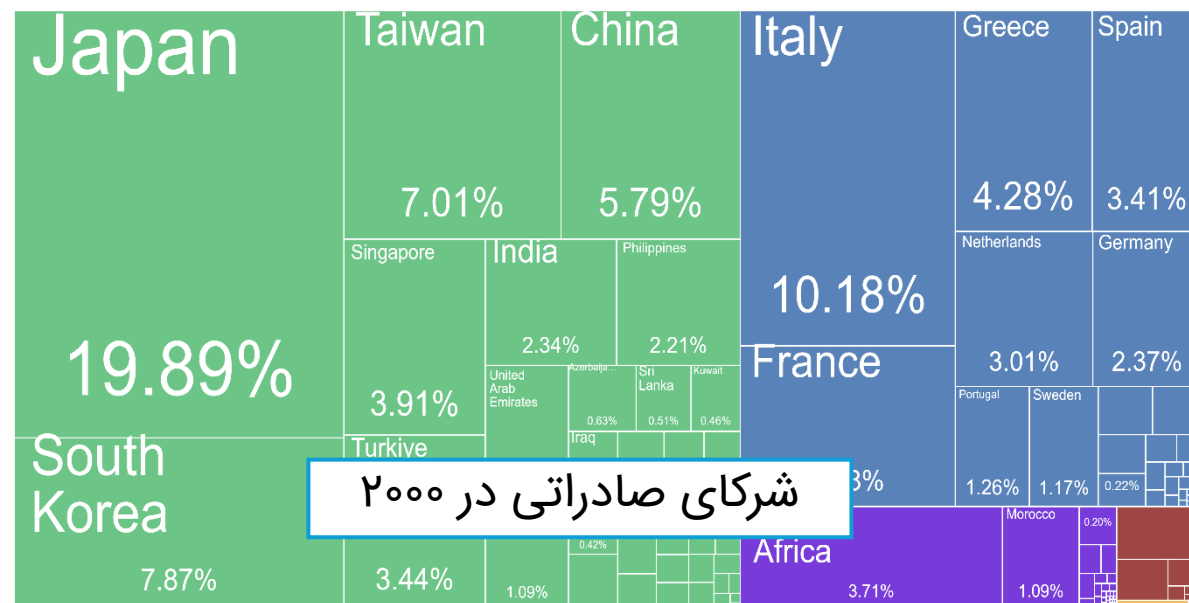
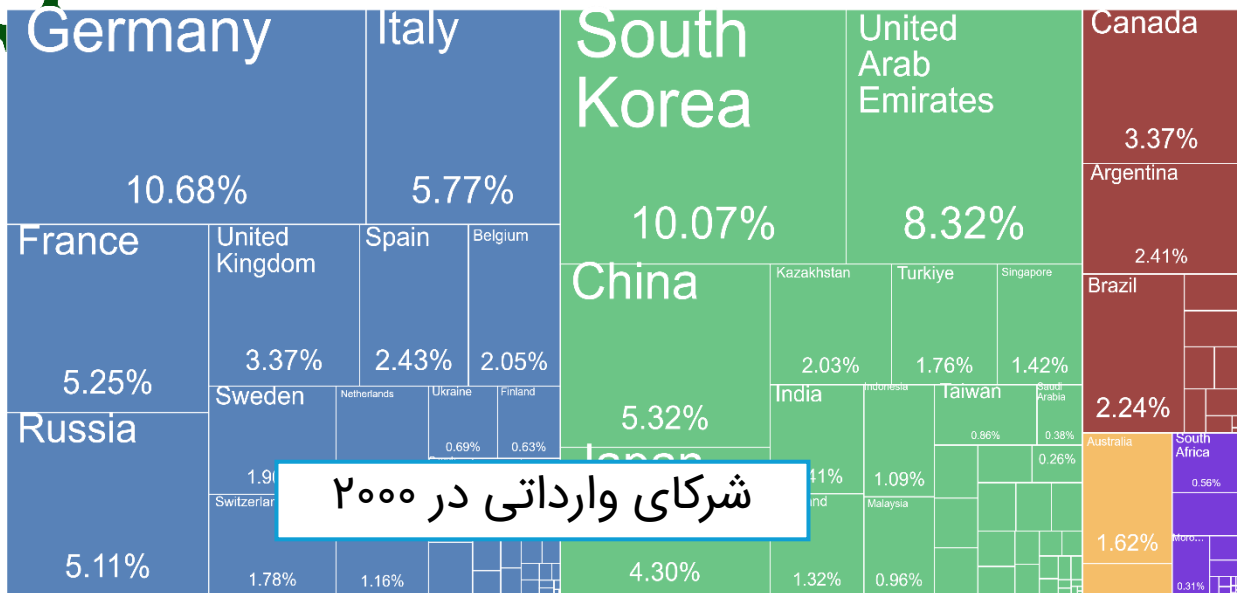

رابطه‌ی مبادله بر اساس داده‌های گمرک

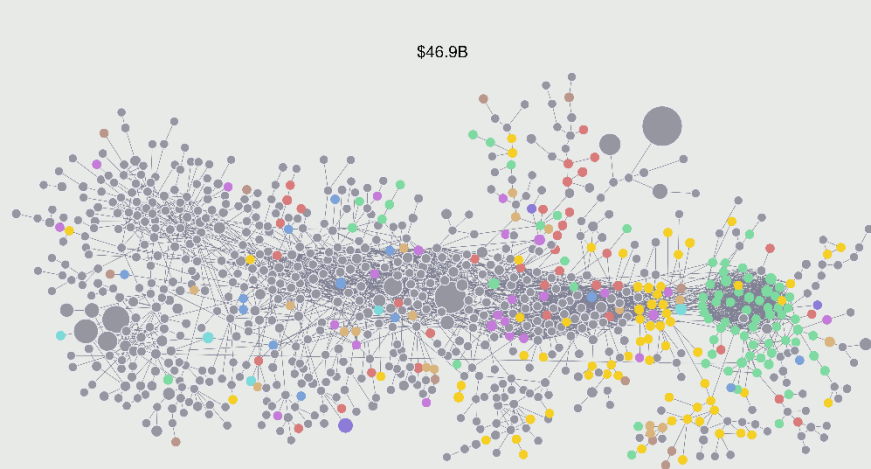

در تمام طبقه‌بندی‌های خام، واسطه‌ای، سرمایه‌ای، مصرفی، و سایر موارد، میانه‌ی قیمت اقلام وارداتی بزرگتر از اقلام صادراتی است. اختلاف بین اقلام صادراتی و وارداتی در گروه کالایی سرمایه‌ای به بیشترین مقدار خود و در بازه‌ی ۱۰ الی ۱۵ دلار در هر کیلوگرم رسیده است.

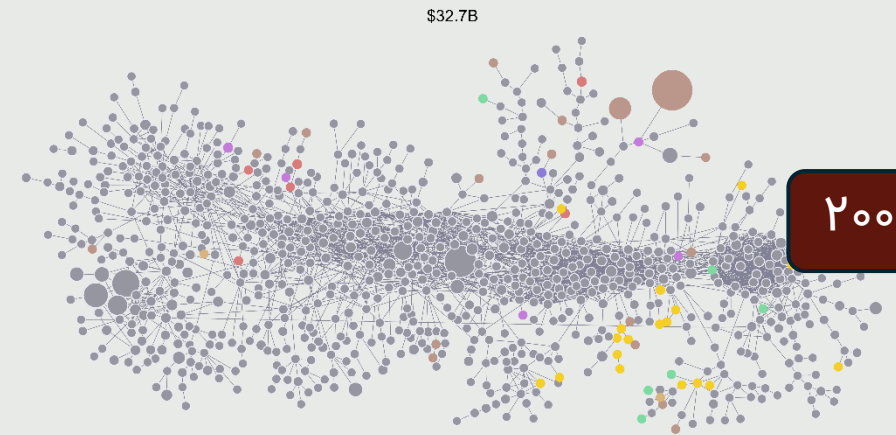
ترکیب شرکا در واردات و صادرات در سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۲۰

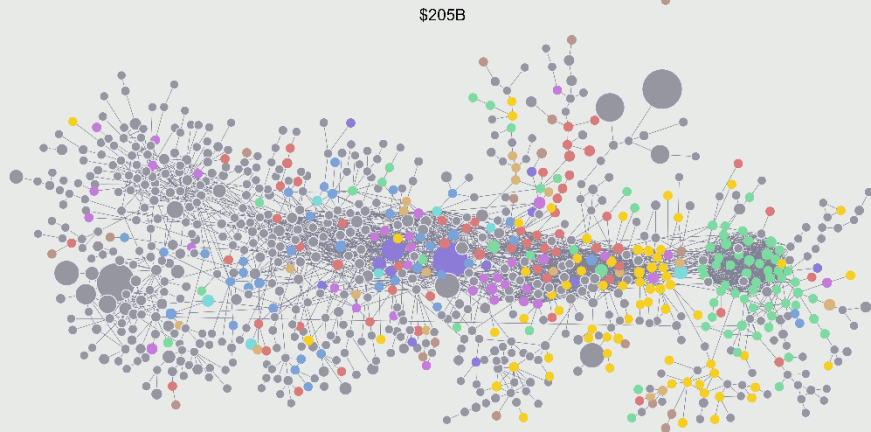
مقایسه سبد صادراتی ایران و ترکیه و تغییرات آن طی ۲۰ سال

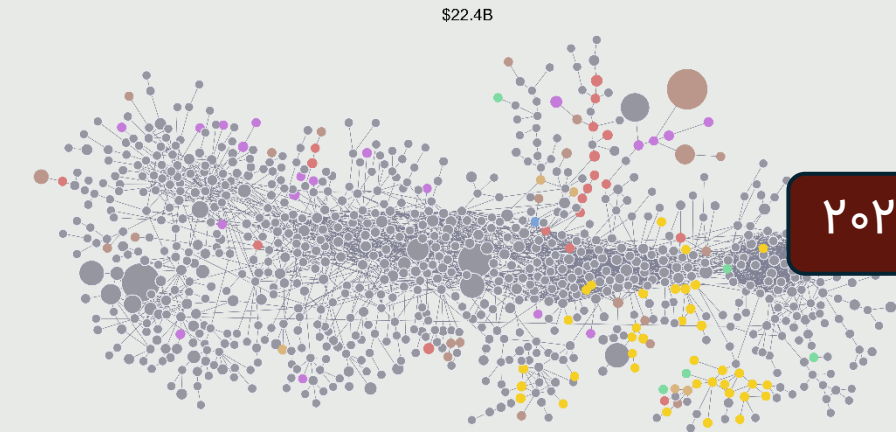
ترکیه ۲۰۰۰

ایران ۲۰۰۰

ترکیه ۲۰۲۰

ایران ۲۰۲۰

هر دو کشور تنوع صادراتی افزایش داشته‌است.
صادرات ترکیه و تغییرات آن معطوف به کالاهای با پیچیدگی بیشتر و در مرکز فضای کالایی است.
صادرات ایران و تغییرات آن در حاشیه‌ی فضای کالایی است که به معنای پیچیدگی کمتر و ارزش افزوده پایین تر است.

پژوهشکده مطالعات
اقتصادی و صنعتی شریف

بنیاد خلیلی

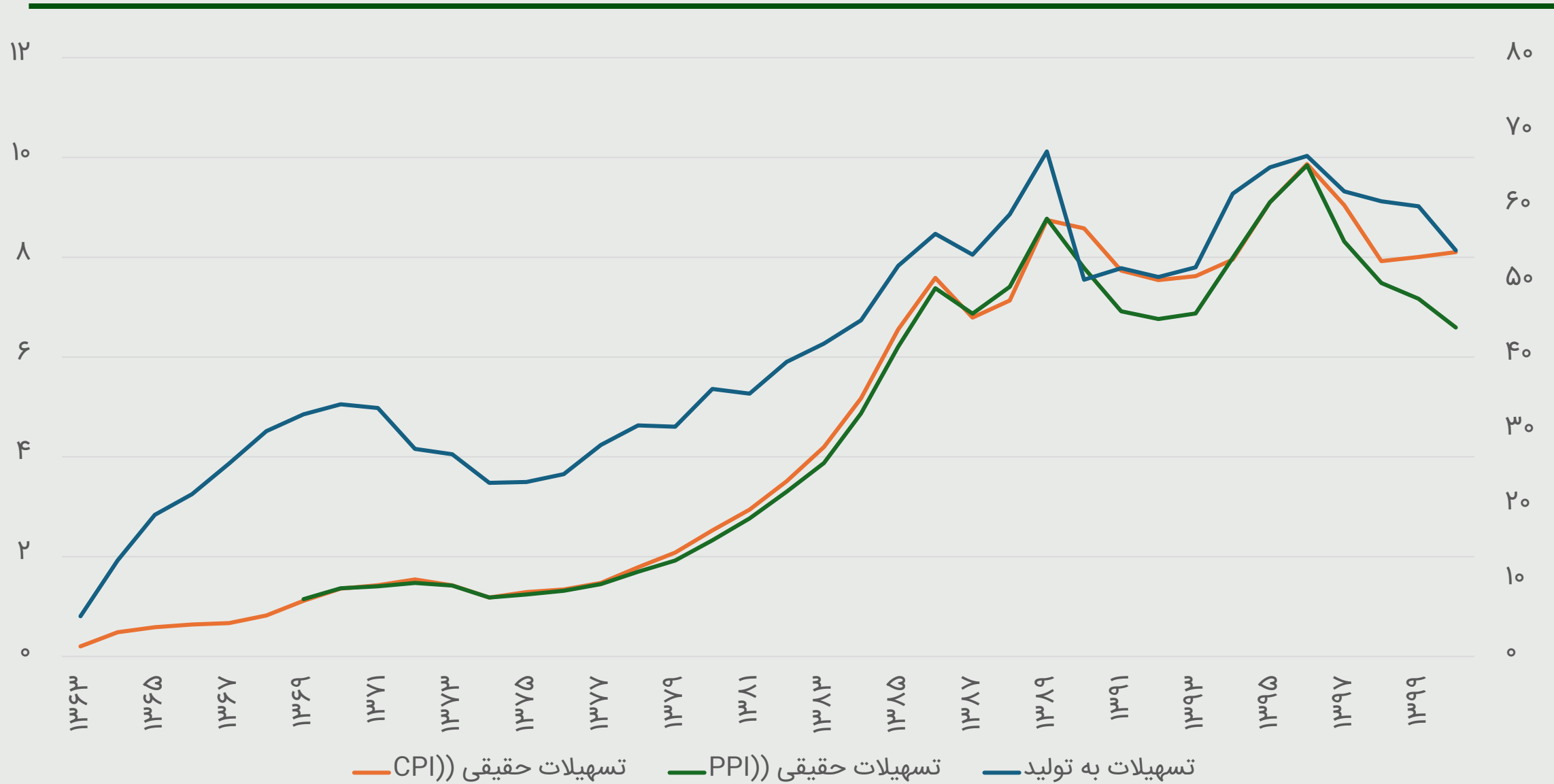
حکمرانی عمومی

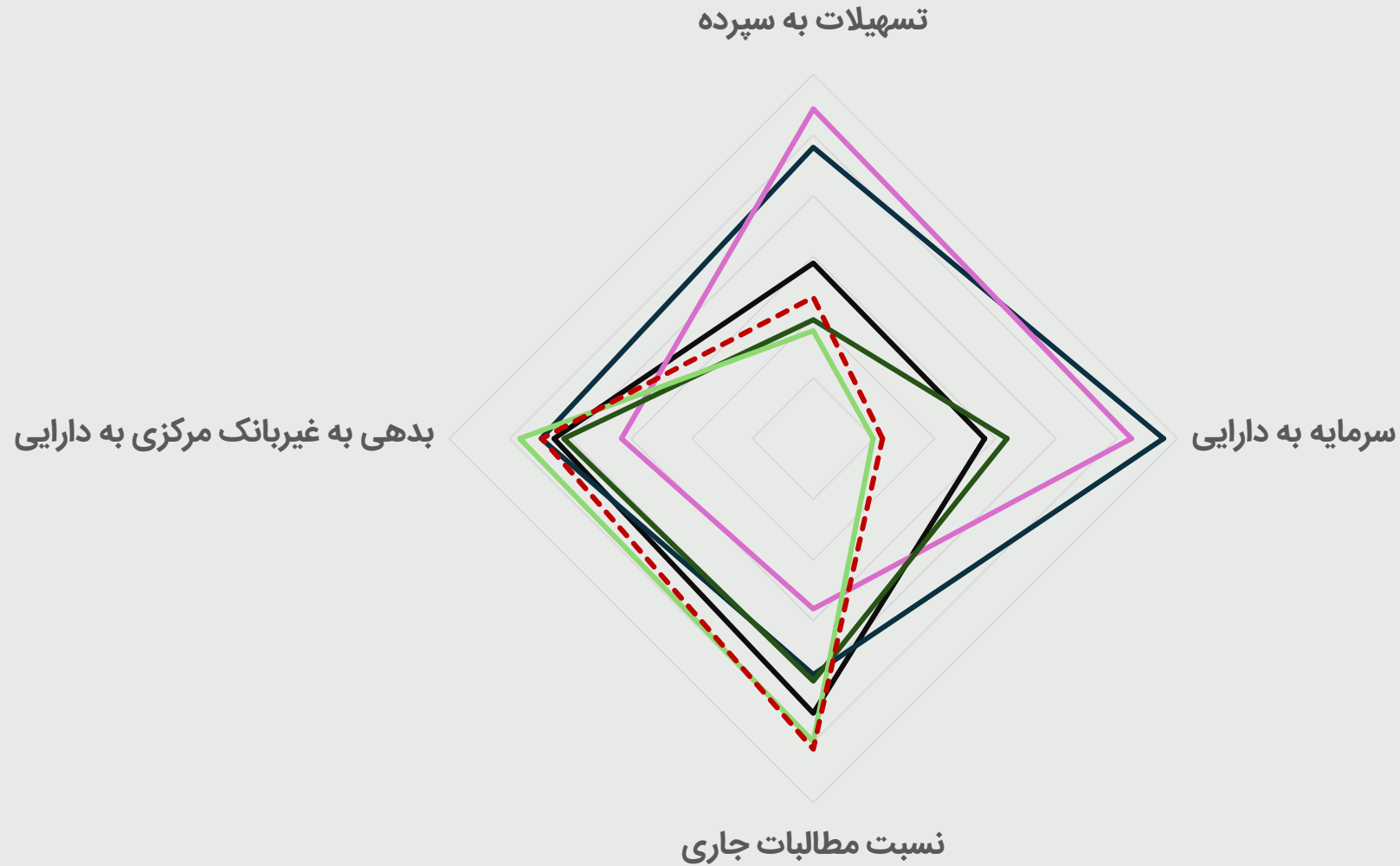
حکمرانی نظام تأمین مالی

- دسترسی

- کفایت

توسعه کمی و افول مالی ایران

اسفند ۱۳۸۰ اسفند ۱۳۸۵ اسفند ۱۳۹۰ اسفند ۱۳۹۵ اسفند ۱۴۰۰ بهمن ۱۴۰۱

پژوهشکده مطالعات
اقتصادی و صنعتی شریف

بنیاد خلیلی

حکمرانی عمومی

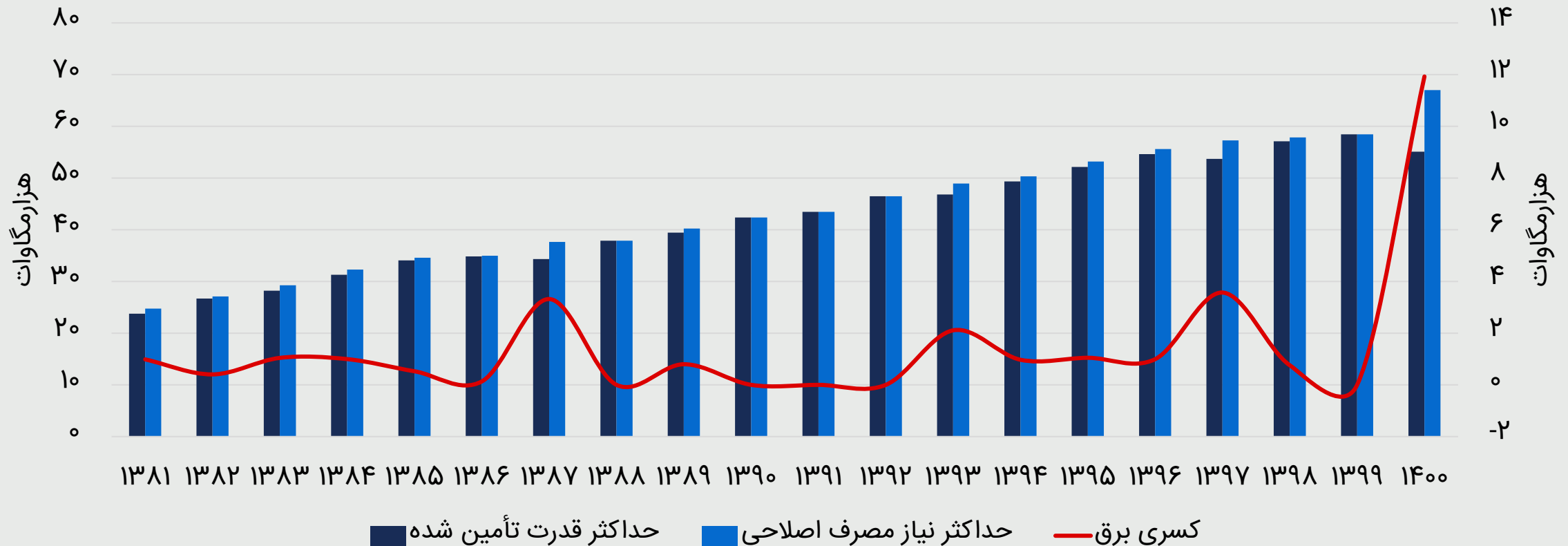
حکمرانی انرژی

- محدودیت
- امنیت

عرضه و تقاضا در بخش برق

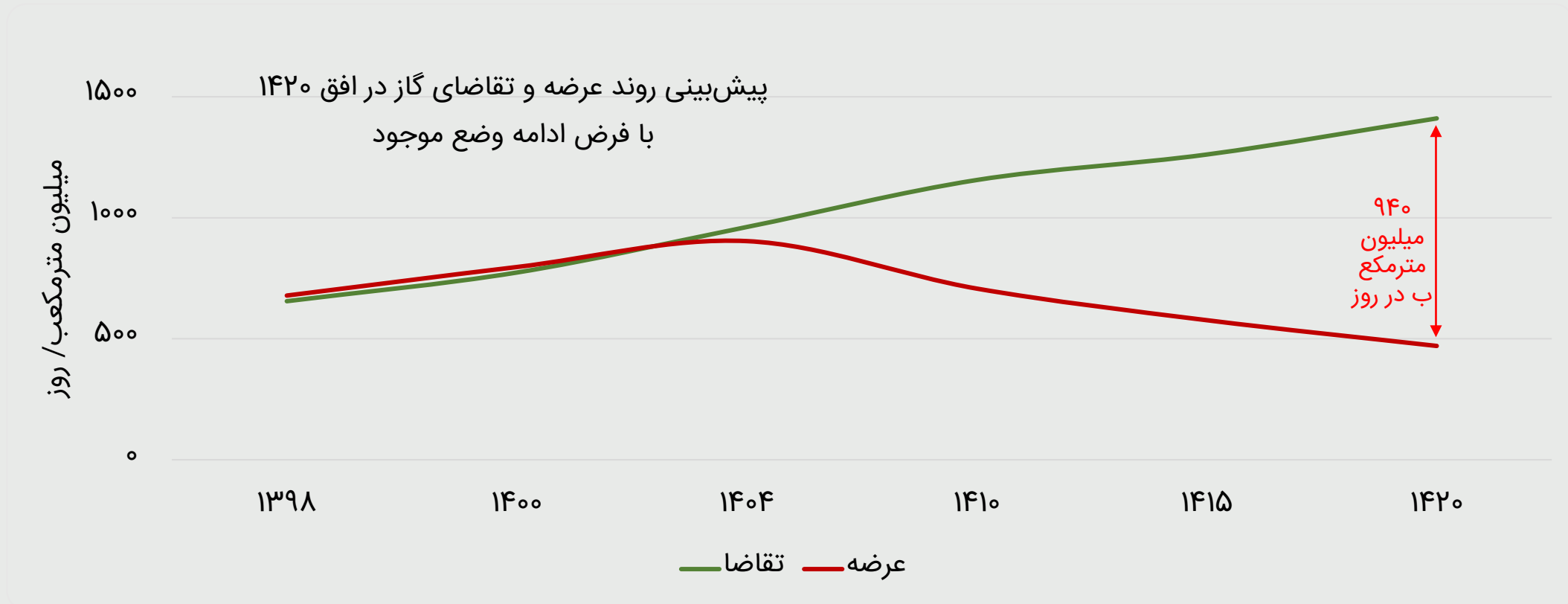
- رشد سالیانه عرضه ۴٪ (تا سال ۱۳۹۹)
- کاهش رشد سالیانه عرضه ۵/۲٪ در سال ۱۴۰۰
- جهش ۱۵٪ مصرف در دوره پیک، منجر به کسری ۱۲۰۰۰ مگاواتی شد.

ناترازی در تأمین گاز طبیعی

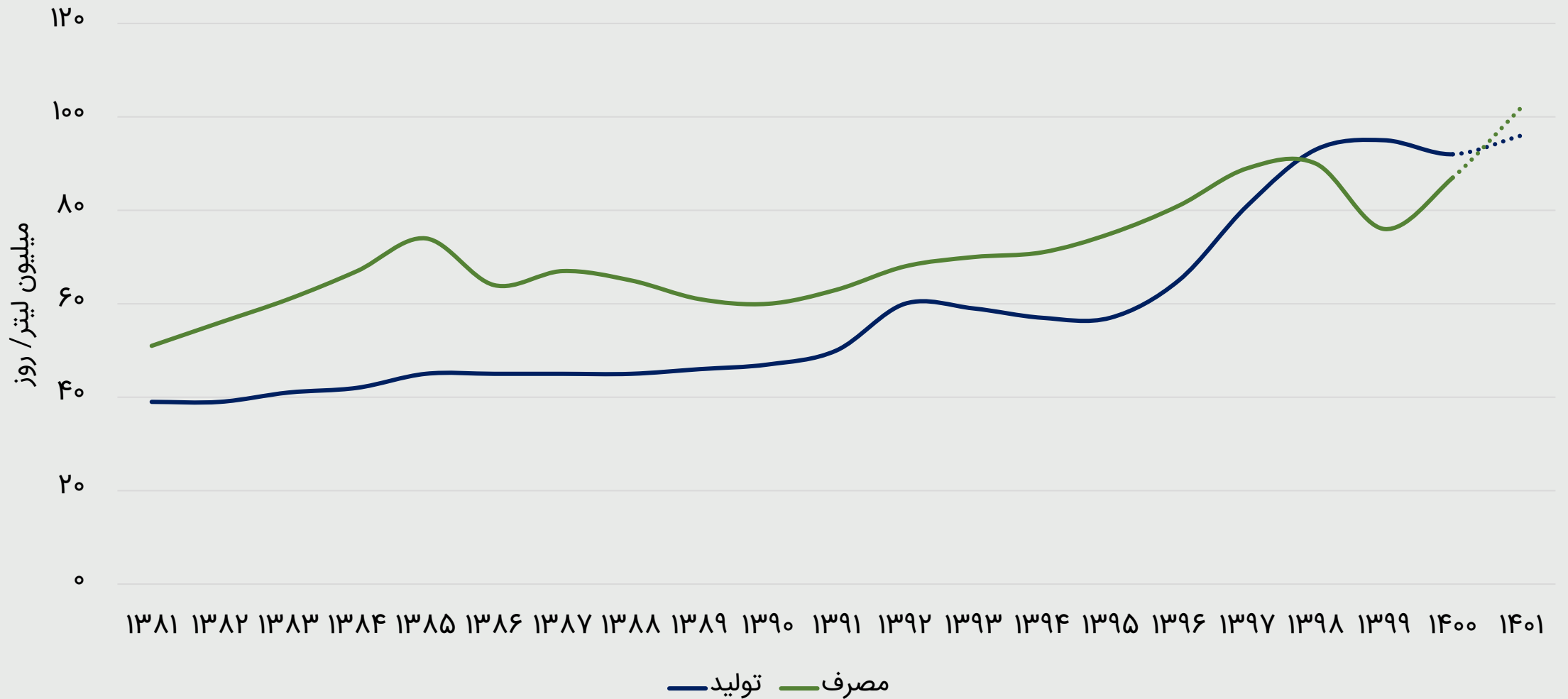
- نیاز به سرمایه‌گذاری در بالادست گاز

- لزوم بهینه‌سازی

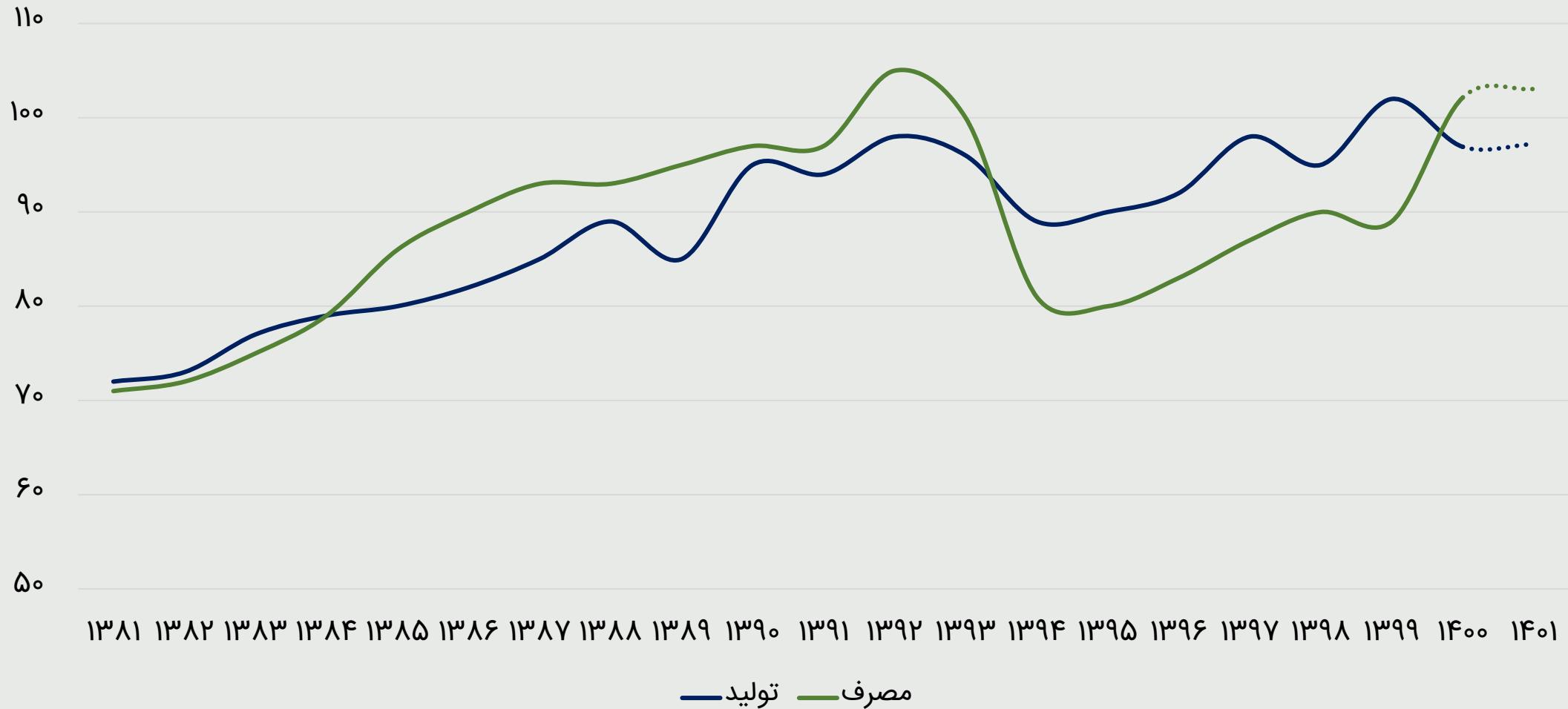

با ادامه روند فعلی افت فشار در پارس جنوبی، کاهش تولید از این میدان از سال ۱۴۰۴ به میزان سالانه معادل ۱ فاز آغاز خواهد شد.

تولید و مصرف بنزین؛ ورود به ناترازی

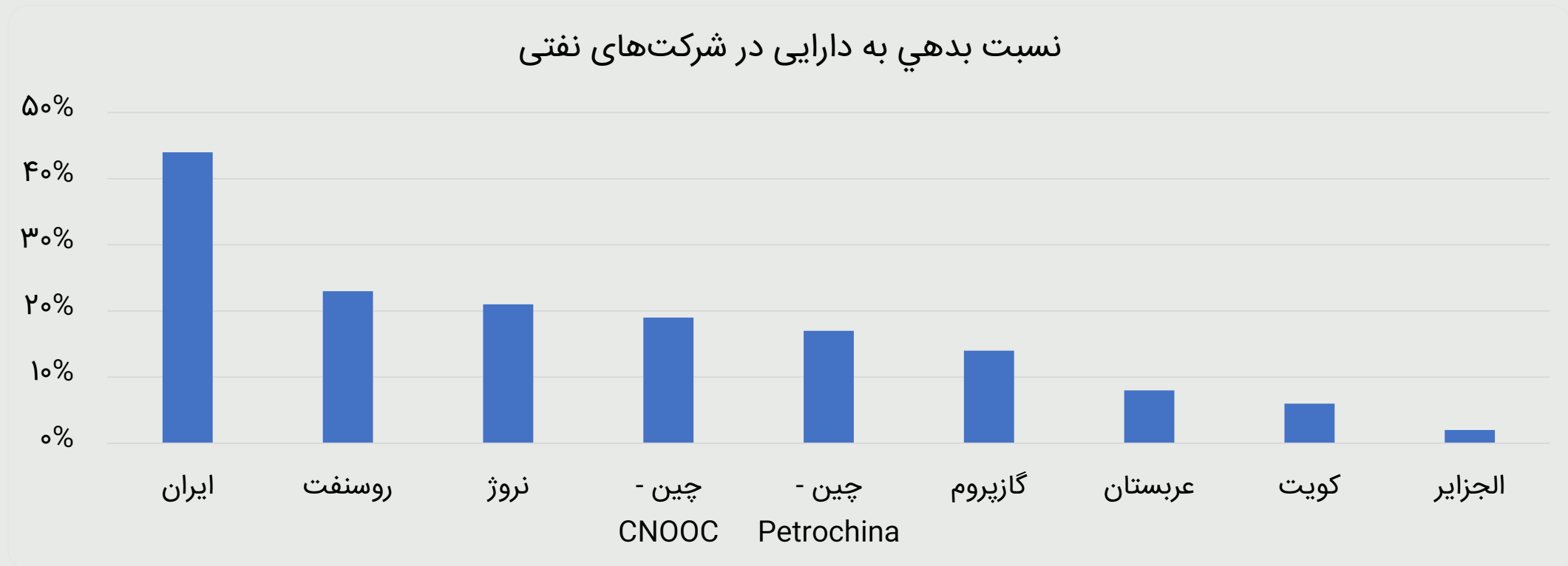
تولید و مصرف گازوئیل؛ ورود به ناترازی

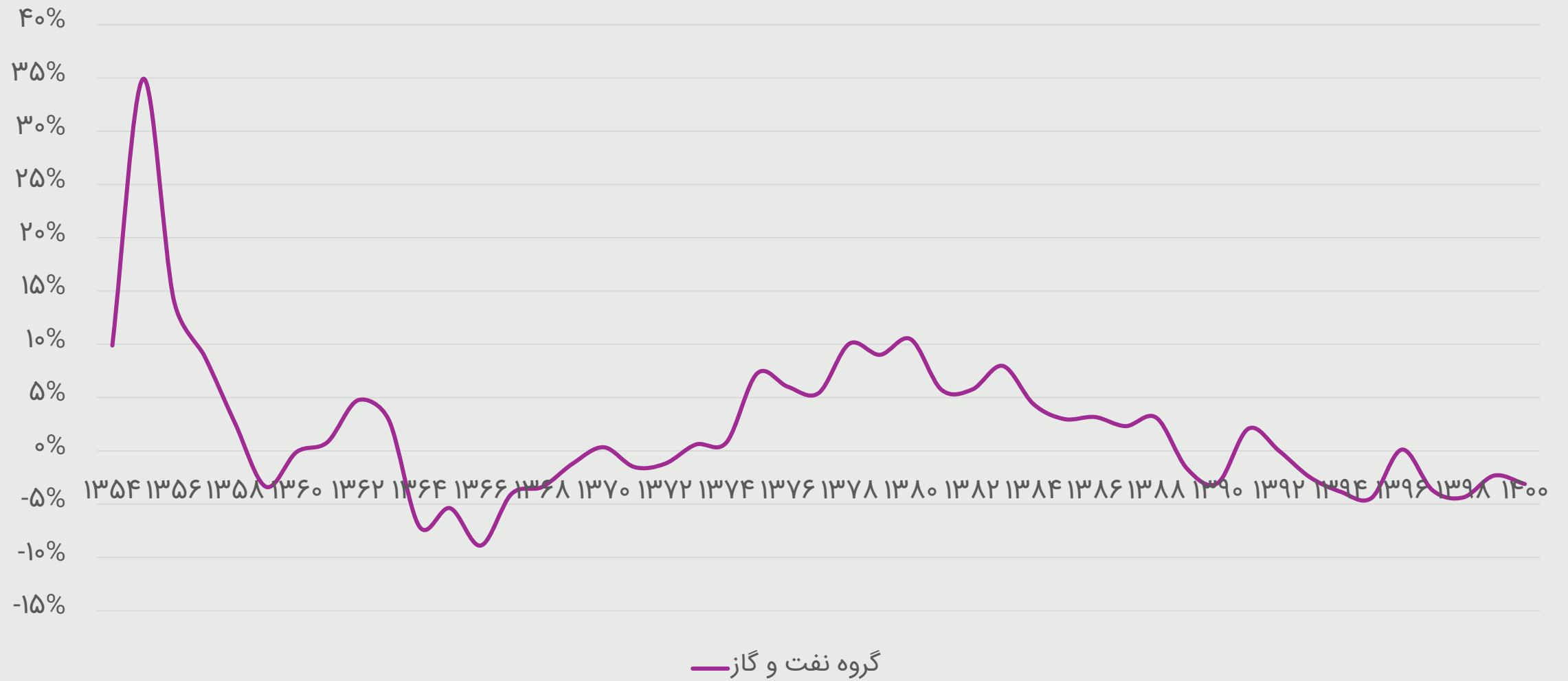
محدودیت منابع سرمایه‌گذاری در بالادست

- سهم پایین شرکت ملی نفت از درآمدهای نفت و گاز
- نسبت بدهی بلند مدت به دارایی این شرکت ۴۴٪

به‌طور معمول شرکت‌های ملی نفت بیش از ۸۰٪ منابع سرمایه‌گذاری خود را از محل جریان نقدی و سود انباشته فراهم می‌کنند.

رشد موجودی خالص سرمایه نفت و گاز

پژوهشکده مطالعات
اقتصادی و صنعتی شریف

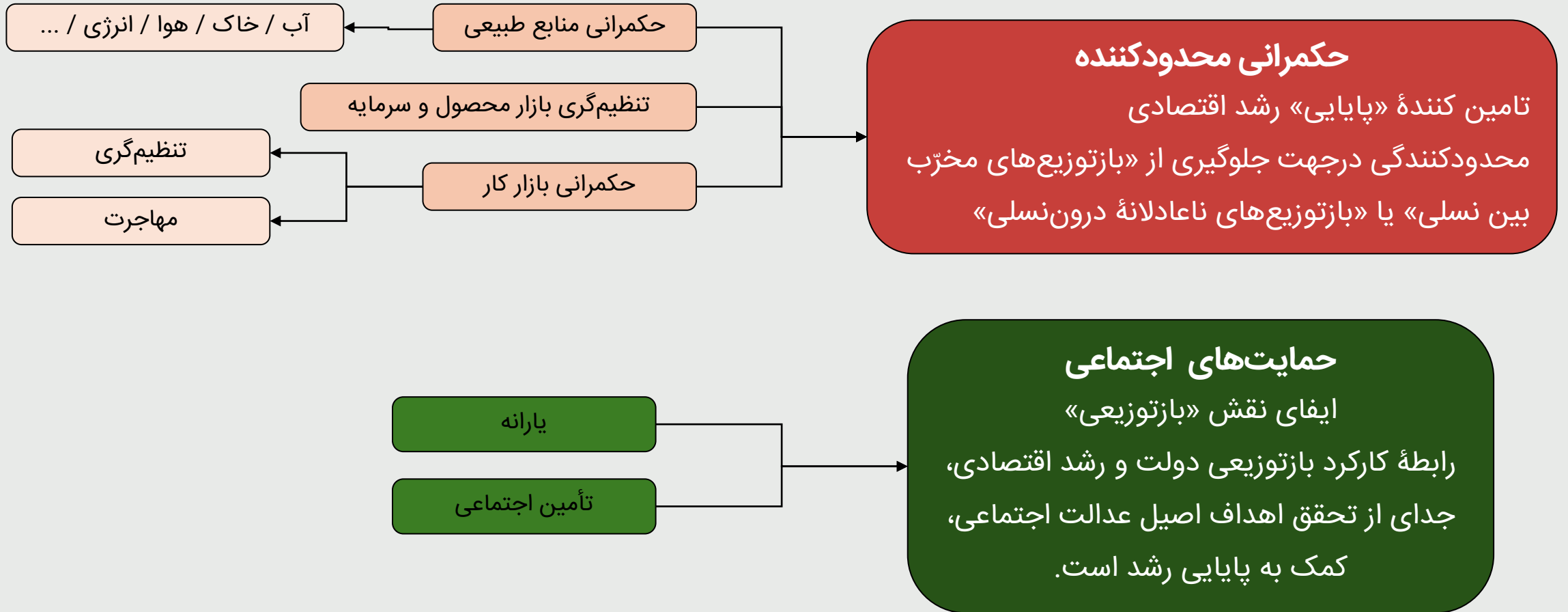

بنیاد خلیلی

حکمرانی اقتصادی ایران از منظر توسعه صنعتی

حکمرانی محدودکننده

حکمرانی اقتصادی - حکمرانی محدودکننده

پژوهشکده مطالعات
اقتصادی و صنعتی شریف

بنیاد خلیلی

حکمرانی محدودکننده

حکمرانی منابع طبیعی

حکمرانی منابع طبیعی

- نقش دولت‌ها ایجاد شرایط استفاده پایدار از منابع طبیعی است.
 - آب / خاک / هوا / انرژی / ...
- در دو دهه‌ی گذشته حاکمیت اقتصادی ایران، از مصرف بدون محدودیت منابع طبیعی ممانعت نکرده و حتی با دادن سیگنال‌های قیمتی، رشد اقتصادی را بر مبنای مصرف منابع طبیعی ایجاد کرده است.
- در ارائه پایانی وضعیت حکمرانی منابع طبیعی ایران تشریح می‌گردد.

پژوهشکده مطالعات
اقتصادی و صنعتی شریف

بنیاد خلیلی

حکمرانی محدودکننده

تنظیم‌گری بازار محصول و سرمایه

تنظیم‌گری بازار محصول و سرمایه

- در جهت متوازن کردن انحصار و رقابت، دولت‌ها نقش تنظیم‌گری دارند.
- در این حالت بنگاه‌های کوچک امکان تبدیل به بنگاه متوسط، و بنگاه‌های متوسط امکان تبدیل به بنگاه بزرگ را خواهند داشت.
- فعالیت بنگاه‌های بزرگ نیز به گونه‌ای باشد که امکان ورود بازیگران جدید (بنگاه‌های کوچک، متوسط و بزرگ) وجود داشته باشد.
- در بررسی روند صنعت دیده شده که بنگاه‌های بزرگ بسیار محدودی در اقتصاد ایران وجود دارد.

تمرکز بالای دولت و بخش حاکمیتی در اقتصاد

سهم هر بخش از مالکیت شرکت‌های با ارزش بین یک تا ده میلیارد دلار

صنعت	بخش دولتی (%)	بخش خصوصی (%)	بخش عمومی (%)	بخش حاکمیتی (%)	بخش نظامی (%)
نفت، گاز و پتروشیمی	۴۴	۱۴	۳۸	۴	۰
معادن و فلزات	۴۸	۲۰	۱۳	۷	۱۲
هلدینگ‌های چندرشته‌ای	۱۵	۲۰	۵۳	۱۳	۰
بانک و بیمه	۵۷	۲۶	۱۰	۷	۰
ارتباطات و فناوری اطلاعات	۱۷	۰	۰	۳۰	۵۳
آب و برق	۵۳	۲	۵	۴۰	۰
ساختمان	۲۱	۶۷	۰	۱۲	۰
غذایی	۵۶	۳۵	۰	۹	۰
حمل و نقل	۵۳	۲	۴۵	۰	۰
خودرو	۹۵	۵	۰	۰	۰
سایر	۲۰	۸۰	۰	۰	۰

به دلیل تمرکز بالای حضور دولت و بخش حاکمیتی در بخش‌های نفت و گاز و مالی و ... امکان تنظیم‌گری بازار وجود ندارد.

پژوهشکده مطالعات
اقتصادی و صنعتی شریف

بنیاد خلیلی

حکمرانی محدودکننده

حکمرانی بازار کار

- حکمرانی بازار کار در ایران عمدتاً محدود به تعیین حداقل دستمزد است.
- فناوری‌های جدید و بازار کار در کنار موضوع مهاجرت و فعالیت اقتصادی آن‌ها در حکمرانی اقتصادی ایران هیچ موضوعیت نداشته است.

پژوهشکده مطالعات
اقتصادی و صنعتی شریف

بنیاد خلیلی

حکمرانی محدودکننده

حمایت‌های اجتماعی

شیوه حکمرانی حمایت‌های اجتماعی

- بر اساس اسناد بالادستی و اظهارات صریح تصمیم‌گیرندگان در زمان‌های مختلف، دولت در قبال حوزه‌های اجتماعی، به مراتب بیش از حوزه‌های اقتصادی احساس مسئولیت کرده است.
- به رغم تشکیل ده‌ها نهاد با مسئولیت‌های متنوع اجتماعی (مانند کمیته امداد، سازمان بهزیستی، بنیاد مستضعفان، بنیاد مسکن،) و پرداخت یارانه‌های مختلف، اثر بخشی سیاست‌های اجتماعی ذکر شده بسیار کم بوده و بعضاً عملکرد این سیاست‌ها به ضد خود تبدیل شده است.
- دولت با تاکید و اصرار هویتی، شیوه حکمرانی اقتصادی و اجتماعی بر مبنای اعمال حمایت‌های اجتماعی از طریق اعمال کنترل اداری و تثبیتی قیمت‌ها را انتخاب کرده است.
- نقش هویتی شیوه حکمرانی انتخاب شده به اندازه‌ای قوی بوده، که دولت‌های مختلف با گرایش‌های سیاسی بسیار متفاوت، همگی بدون هرگونه تردید، از آن تبعیت کرده‌اند.

شیوه حکمرانی حمایت‌های اجتماعی

- اعمال حمایت‌های اجتماعی از طریق اعمال کنترل اداری و تثبیتی قیمت‌ها منجر به چهار اتفاق بر ضد فقرا می‌شود
 - عدم شکل‌گیری نظام تامین اجتماعی
 - اساس حمایت قیمت است و نه درآمد؛ لذا جامعه هدف، کل جمعیت کشور و حتی برای بخشی از جمعیت کشورهای اطراف خواهد بود.
 - در این شیوه حمایت، در ذات خود، دارای کسری بودجه فزاینده در طول زمان است که سرنوشت محتوم آن تورم به عنوان بزرگترین دشمن فقیر است.
 - دولت در گذر زمان فقیرتر و ناتوان‌تر خواهد شد.
 - عدم توانایی در مقابله با فقر
 - نهادینه شدن نظام دو یا چند قیمتی در اقتصاد
 - انحراف منابع از مصارف هدفگذاری شده
 - افزایش جهشی قیمت‌های تثبیت‌شده
 - در مقاطعی بدون نظم و مقادیری بدون معیار و تنها از روی ناچاری

شیوه حکمرانی حمایت‌های اجتماعی

- تخریب رشد کمی و کیفی اقتصاد
 - بنگاه انگیزه‌ای برای تولید کالاهای قیمت‌گذاری شده ندارد.
 - دولت با کسری روز افزون مواجه است و نه تنها امکان حمایت موثر از فقرا ندارد، بلکه خود از طریق ایجاد تورم، به نهادی در طرف مقابل فقرا تبدیل خواهد شد.
 - قشر فقیر نیز همواره فقیر و محتاج باقی خواهد ماند.
 - تنها برنده، رانت‌جویانی هستند که به دلیل قرار داشتن در فرایند اداری تخصیص منابع، موفق می‌شوند به منابع تخصیص داده شده برای کالاهای قیمت‌گذاری شده دسترسی پیدا کرده و آنها را با قیمت‌های بالاتر به فروش برسانند.
- بنابراین، سه راس بنگاه و دولت و فقیر هر سه بازنده هستند.

پژوهشکده مطالعات
اقتصادی و صنعتی شریف

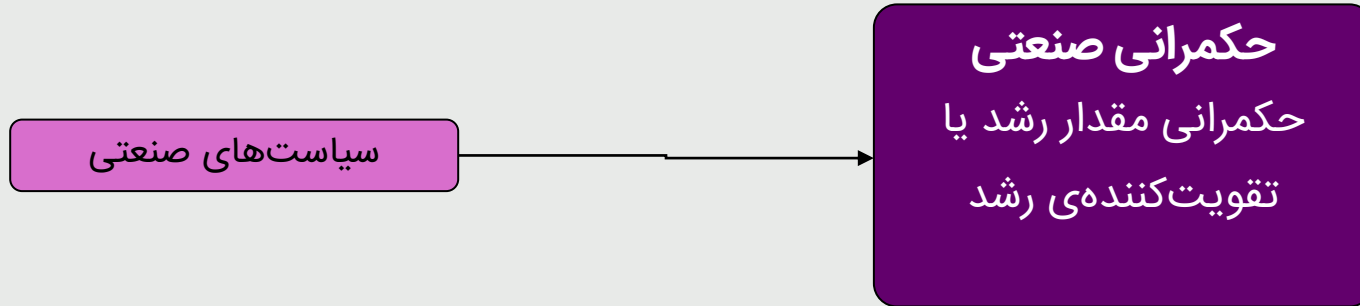

بنیاد خلیلی

حکمرانی اقتصادی ایران از منظر توسعه صنعتی

حکمرانی صنعتی

حکمرانی اقتصادی - حکمرانی صنعتی

سیاست صنعتی در ایران

- در سال‌های گذشته هیچ سند تدوین شده‌ای تحت عنوان سیاست صنعتی در اقتصاد ایران وجود نداشته است که مسیر راه صنعت باشد.
- آن چیزی که در اقتصاد ایران به عنوان سیاست صنعتی تعریف شده است یعنی از نقطه ابتدایی پیدایش صنعت در اقتصاد ایران استراتژی جایگزینی واردات است که تا زمان حال همچنان سیاست مسلط است.
- پر رنگ شدن استراتژی خودکفایی به جای استراتژی جایگزینی واردات در سال‌های اخیر
- تجربه‌ی اتخاذ استراتژی جایگزینی واردات در کشورهای مختلف:
 - مواجهه با ناترازی‌های بزرگ ارزی و کسری بودجه
 - در اقتصاد ایران با بروز تحریم، نارسایی استراتژی جایگزینی واردات خیلی زودتر ابعاد منفی خود را نشان داده است.
 - بخش کوچک‌شده‌های صنعت که در فصل اول معرفی شدند، صنایعی هستند که ذیل همین استراتژی دسته‌بندی می‌گردند.

سیاست صنعتی - کوچک شده‌ها

- استمرار نگاه جایگزینی واردات، سیاست‌های صنعتی قابل اجرا را کنار زده و در عمل اقدامات مرتبط با صنعت به مجموعه‌ای از مداخلات قیمتی و تخصیصی تقلیل یافته است.
- بی‌ثباتی تصمیم‌های دولت قدرت پیش‌بینی بنگاه صنعتی را کاهش داده است.

سیاست صنعتی – بزرگ‌شده‌ها

- بخش دیگر سیاست حکمرانی اقتصادی ایران را که می‌توان به عنوان سیاست صنعتی در نظر گرفت، اجازه‌ی استفاده‌ی گسترده از منابع انرژی و آب در صنعت بوده است.
- این دو نهاد که با قیمت‌های خیلی پایین در اقتصاد عرضه شده است، برخی از صنایع را توسعه داده است (بزرگ‌شده‌ها)
- از آنجایی که این سیاست منتج از سیاست‌های اعمال قیمت‌های پایین بوده است، در گذر زمان عمده‌ی صنایع اقتصاد ایران بسیار به انرژی وابسته گردیده‌اند.

حکمرانی صنعتی – سیاست صنعتی

- بنابراین می‌توان حکمرانی صنعتی ایران را ذیل دو سیاست فوق نشان داد که همراه با تحریم‌های دو دهه‌ی گذشته باعث وابستگی کامل به درآمدهای نفتی (ارز مورد نیاز صنایع کوچک‌شده) و تغییر ترکیب رشته فعالیت‌ها (صنایع انرژی‌بر) شده است.
- این دو بخش از صنعت بیش از ۹۰ درصد از صنعت ایران را شکل می‌دهد.
- اگرچه در سال‌های گذشته صنایع ارزبر مبتنی بر استراتژی جایگزینی واردات کوچک شده‌اند، اما همچنان بخش بزرگی از نیاز ارزی کشور را شامل می‌شوند.
- جدای آنکه کوچک شدن آن‌ها به دلیل اتخاذ استراتژی جدید توسعه نیست
- سیاست‌های فوق در دو دهه‌ی گذشته، سیاست‌هایی نبوده که به صورت فعال از سمت حکمرانی اقتصادی ایران انتخاب شود
- بلکه نتیجه طبیعی عملکرد حکمرانی عمومی و حکمرانی محدودکننده در اقتصاد ایران است که در هر دو بخش، پویایی صنعت تحت تاثیر سرنوشت بخش نفت و گاز قرار گرفته است.

- حکمرانی اقتصادی در ایران، در حوزه‌هایی ناتوان و در حوزه‌هایی مهم، کارکردی مخرب از منظر توسعه صنعتی دارد.
 - در ۴ حوزه روابط بین‌الملل، ثبات اقتصاد کلان و کاهش عدم قطعیتها، نظام تامین مالی و متعادل نگاه داشتن بازار انرژی، مخرب توسعه صنعتی است.
 - در عرضه کالای عمومی و ایجاد زیرساختها بسیار ناتوان است.
- نتیجه طبیعی این کیفیت از نظام حکمرانی، افول صنعتی است.**

پژوهشکده مطالعات
اقتصادی و صنعتی شریف

بنیاد خلیلی

حکمرانی اقتصادی ایران از منظر توسعه صنعتی

شکست حکمرانی اقتصادی

شکست حکمرانی اقتصادی

